THE REPUBLIC OF UGANDA

Lower Secondary Curriculum

KISWAHILI SYLLABUS

NCDC
NATIONAL CURRICULUM DEVELOPMENT CENTRE

CONTENT

Foreword 1
Acknowledgement 2
Introduction 3
Mabadiliko Makuu 5

Mtalaa mpya 6
- Stadi za msingi 7
- Kuwasiliana 7
- Stadi za msingi katika lugha ya Swahili 7
- Lugha ya Kiswahili Katika Mtalaa mpya 8
- Kutathimini Kiswahili 44
- Kuhifadhi maandishi 45

Istillahi 47

© National Curriculum Development Centre, Uganda, 2019
Published by
National Curriculum Development Centre,
P.O. Box 7002, Kampala

ISBN: 978-9970-00-130-9

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, transmitted in any form or by any means; electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise without the prior written permission of NCDC.
Website: www.ncdc.go.ug

Some of the images used are sourced through the internet for illustrative purposes. Copyright belongs to the respective photographers/artists

FOREWORD

This four-year Syllabus for Kiswahili Language is one of the 20 subjects of the Lower Secondary School Curriculum. It reflects contemporary approaches in the teaching and learning process, while the Learning Outcomes give the learner opportunities to develop understanding and skills within different topics and sub-topics at levels commensurate with his/her ability. The Lower Secondary Syllabus for Local Language builds upon concepts, skills, attitudes and values developed at the primary school level, which provides a firm foundation specifically for the higher-achieving minority learners who will go on to study this subject at a higher level of education.

The study of Swahili language contributes to the acquisition and development of literacy and communication skills. The response to the spoken word and the written texts promotes critical thinking, interaction and production of language.
Foe example, role-plays, conversations and writing in different formats and for different purposes fosters intelligibility, self-expression and creativity. The learner develops personal, interpersonal and teamwork skills which can be applied in everyday life and in the world of work.

All learners are required to study Kiswahili in addition to English language. However, the learner with a special interest in other languages may choose to study a second or a third language, that is, a foreign or a local language, as an option. Mastery and application of Kiswahili language skills will enable the learner to access all other learning areas in the secondary curriculum and to participate actively in their education. Knowledge of Kiswahili will open channels of communication with speakers of other languages both in Uganda and throughout East Africa. Knowledge of a third language will expand their post-secondary choices. Through studying different languages, the learner appreciates how languages relate and how they reflect diverse cultures and heritage.

Teachers of Languages are required to shape learning experiences to cater for the needs and interests of each learner. Developing and providing appropriate learner's textbooks, blended with a diversity of texts and activities will greatly assist teachers to do this.

I, therefore, endorse this syllabus as the official document for the teaching and learning of Kiswahili Language at the Lower Secondary School level throughout the country.

Hon. Janet Kataaha Museveni
The First Lady and Minister for Education and Sports

ACKNOWLEDGEMENT

National Curriculum Development Centre (NCDC) would like to express its appreciation to all those who worked tirelessly towards the production of this Lower Secondary Syllabus.

Our gratitude goes to the Ministry of Education and Sports(MoES), for overseeing the development of the syllabus and taking timely decisions whenever necessary. They have worked as a team with NCDC to produce this syllabus. Their decisions have been invaluable in getting this work completed as required. Our thanks also go to our partners in education who provided the necessary guidance.

We would also like to thank the members of the public who made helpful contribution towards shaping this syllabus. Their efforts are invaluable towards having this curriculum implemented in the schools and for improved quality of education in Uganda.

The Centre is indebted to the learners, teachers and consultants from Cambridge Education and Curriculum Foundation UK, who worked with NCDC specialists. Great thanks go to members of Swahili Working Group who worked tirelessly to put together the necessary facts and guidance in producing this Syllabus.

Furthermore, NCDC would like to thank the World Bank for the initial technical support and the Government of Uganda for funding the rest of the processes up to implementation of the Lower Secondary Curriculum Review.

Last but not least, NCDC would like to acknowledge all those behind the scenes who formed part of the team that worked hard to finalise the work on this Syllabus.

NCDC takes responsibility for any shortcomings that might be identified in this publication and welcomes suggestions for effectively addressing the inadequacies. Such comments and suggestions may be communicated to NCDC through P.O. Box 7002 Kampala or email admin@ncdc.go.ug or www.ncdc.go.ug.

Grace K. Baguma
DIrector
National Curriculum Development Centre

INTRODUCTION

The UNESCO Education Strategy (2014 – 2021) advocates for a humanistic and holistic vision of education as a fundamental human right that is essential to personal and socio-economic development. The Uganda Vision 2040 aims to transform Uganda into a modern and pros- perous country, while the NDP recognises the existing weak- nesses in education, including the low efficiency and variable quality at the secondary level. The Sustainable Development Goal 4 advocates for equitable and quality education, while the National Development Plan II focuses on enhancement of hu- man capital, development, strengthening mechanisms for qual- ity, effective efficient service delivery and improvement of qual- ity and relevance of skills development. The NRM Manifesto (2016-2021), emphasises continuous assessment examination systems , strengthening soft skills, which promote self-esteem, conscientiousness and a generally positive attitude to work, promoting e-learning and computer literacy in order to enhance learning outcomes. All these are lacking and where they exist it is at a minimum level.

In alignment with the above, the Education and Sports Sector Strategic plan (2017/20) advocates for delivery of equitable, relevant and quality education for all. The current secondary school curriculum of Uganda, although highly regarded, is focused on the needs of a minority academically ori- ented elite yet the needs of the majority of learners need to be the focus. The Ministry of Education and Sports (MoES) through the National Curriculum Development Centre (NCDC) therefore, undertook a review of the Lower Secondary Curriculum, aimed at providing a learning environment, oppor- tunities, interactions, tasks and instructions that foster deep learning by putting the learner at the centre of the learning experience. This is in line with aims of secondary education in Uganda as outlined below:

The aims of secondary education in Uganda are:

- I nstilling and promoting national unity, an understanding of the social and civic responsibilities;
- Promoting an appreciation and understanding of the cultural heritage of Uganda including its languages;
- Imparting and promote a sense of self discipline, ethical and spiritual values, personal and collective responsibility and initiative;
- Enabling individuals to acquire and develop knowledge and an understanding of emerging needs of society and the economy;
- Providing up-date and comprehensive knowledge in theoret- ical and practical aspects of innovative production, modern management methods in the field of commerce and indus- try and their application in the context of socioeconomic development of Uganda;
- Enabling individuals to develop basic scientific, technologi- cal, technical, agricultural and commercial skills required for self-employment;
- Enabling individuals to develop personal skills of problem
- Enable individuals to develop personal skills of problem solving, information gathering and interpretation, inde- pendent reading and writing, self improvement through learning and development of social, physical and leader- ship skills such as are obtained through games, sports, so- cieties and clubs;
- Laying the foundation for further education;
- Enabling the individual to apply acquired skills in solving problems of community, and to develop a strong sense of constructive and beneficial belonging to that community; Instilling positive attitudes towards productive work .

BACKGROUND TO THE NEW CURRICULUM

The review was based on the Education Sector Strategic Plan (ESSP), 2009 – 2018) which set out strategies to improve the quality and relevance of secondary education. The ESSP's su- bobjective 2.2 was to ensure that "Post-primary students [are] prepared to enter the workforce and higher education". This is also in line with the current strategic plan of 2017-2020. To achieve this objective, one of the Ministry's strategies was to revise the curriculum and improve instruction and assessment by eliminating the short comings in the current curriculum.

The review focused on: producing a secondary school graduate who has the competences that are required in the 21st century; promoting values and attitudes; effective learning and acquisi- tion of skills in order to reduce unemployment among school graduates.

The review also aimed at reducing the content overload and contact hours in the classroom so as to create time for: research and project work; talent development and creativity; allowing for emerging fields of knowledge across all subjects and doing away with obsolete information. There was a need to address the social and economic needs of the country like the mining sector, tourism, services provision, science and technology de- velopment and to ensure rigorous career guidance programme to expose learners to the related subjects. This will enable learners to make informed choices as they transit and to equip them with knowledge and skills that will enhance their compet- itiveness in the global value chain.

To meet these requirements, the review is based on:

- The development of a holistic education for personal and national development based on clear shared values
- A commitment to higher standards, deeper understanding and greater opportunities for learners to succeed
- A focus on the key skills that are essential to work, to learning, and to life, and which will promote lifelong learning
- An integrated approach that will develop the ability to apply learning in practical situations.

The ESSP further outlines what the review implies:

"This reform will necessitate a sweeping revision of the general secondary curriculum, away from strictly academic learning objectives that are thought to prepare students for erudite higher education and towards a set of competencies that serve both those who continue their education after S4 and those who choose to enter the workforce. The new curriculum will enable learners to acquire specific vocational skills that they can use once they enter the world of work. The new curriculum will help learners make in- formed decisions as citizens and family members, and it will give those who continue with their education, either immediately in S5 or lat- er in life, the learning skills they need to think critically and study efficiently."

MABADILIKO MAKUU

Badiliko kuu katika mtalaa mpya ni uhamaji kutoa mtalaa wenye msingi katika maarifa hadi ule wenye msingi katika milisi na stadi. Si la kujitosheleza kujirundikia viasi vingi vya maarifa. Watu wachanga wanahitaji kuendeleza uwezo wa kutumia kujifunza kwao katika hali mbalimbali wakiwa na imani. Wanahitaji kuwa na uwezo wa kutumia maarifa yao kwa ubunifu. Kiwango cha umilisi ni uwezo wa kutumia maarifa badala ya kuyapata tu. Hili lahitaji mbinu zinazomshughulisha mwanafunzi sana badala ya zile zinazomshughulisha mwalimu huku mwanafunzi akisikiliza tu.

Mbinu hii ya kufundisha na kujifunza inaunga mkono Malengo ya Maendeleo ya Kudumu (SDG's) yanayojulikana pia kama malengo ya kimataifa. Haya ni wito wa kilimwengu wa kitendo cha kumaliza ufukara, kulinda sayari na kuhakikisha kuwa watu wote wanafurahia amani na maendeleo. Mabadiliko makuu katika mtalaa yatahakikisha kuwa Uganda inafanya maendeleo mazuri kuelekea SDG 4 hasa ambayo inalenga kuhakikisha elimu yenye usawa na ubora pamoja na kukuza fursa za ujifunzaji wa kudumu wa maisha.

Mabadiliko yaweza kutolewa kwa muhtasari katika michoro hii

MTALAA WA AWALI UNAOSISITIZA MAARIFA

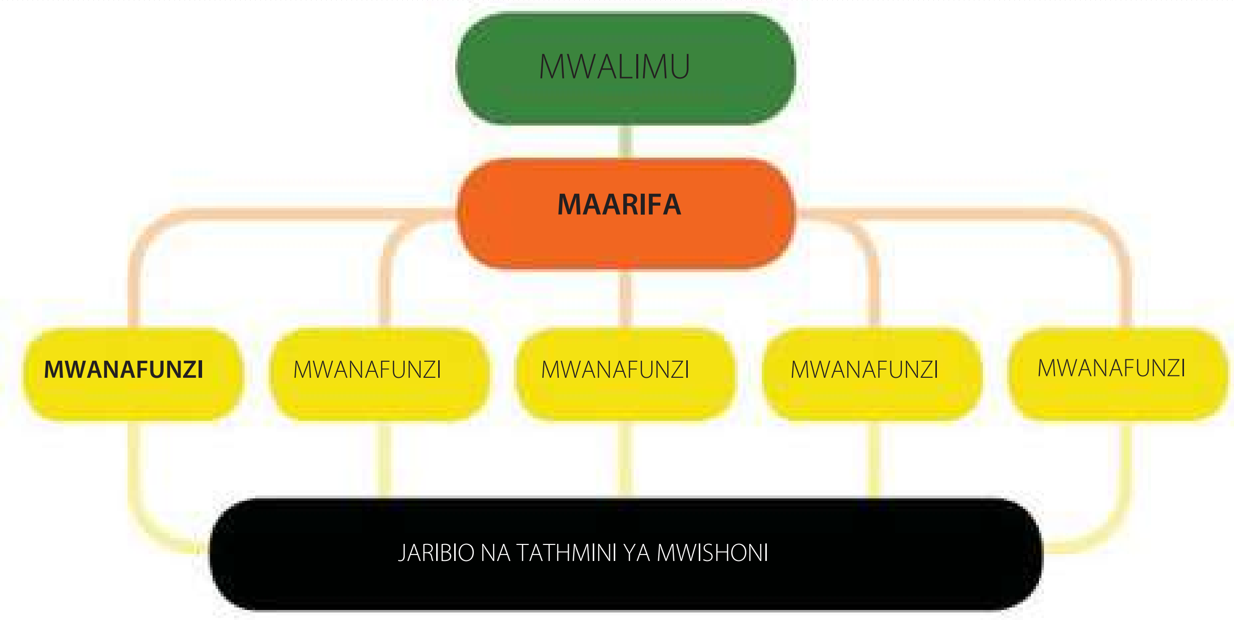

Kufundisha kunakoegamia maarifa kulisisitiza kuhamisha maarifa kutoka mwalimu hadi wanafunzi. Mwalimu alikuwa na maarifa na alihamisha maarifa haya kwa wanafunzi kupitia mbinu ya mhadhara, kuongea,kuwauliza kusoma vitabu vya kiada au kuandika maelezo kwenye ubao ili wanafunzi wayanakili. Wanafunzi walipata maarifa, wakati mwingine bila kuyaelewa vikamilifu na walijaribiwa mwishoni mwa kitengo, muhula au kozi ya shule ili kutambua ikiwa waliyakumbuka. Maarifa yaliegamia hasa maarifa katika masomo ambayo yalifundishwa kimapokeo katika Chuo Kikuu, na walijaribu kidogo kuyahusianisha na maisha ya vijana wenyewe. Mfumo wote wa elimu uliangaliwa na watu wengi kuwa matayarisho kwa Chuo kikuu, lakini wanafunzi wengi hawafiki Chuo Kikuu. Mtalaa mpya utazingatia watu hawa wengi pamoja na wale ambao wataendelea hadi Chuo Kikuu.

MTALAA MPYA

Mtalaa mpya unalenga matokeo ya ujifunzaji manne makuu ya : watu wanaojiamini, wananchi wanaowajibika na wazalendo ; wanafunzi ambao wako tayari kujifunza maishani mwao yote ; wachangiaji kwa chanya kwa jamii. Mtalaa unasisitiza maarifa, utumiaji na mabadiliko ya kitabia. Umeegamia seti ya maadili angavu ambayo yalazimika kuingizwa miongoni mwa wanafunzi mnamo mchakato wa kujifunza.

Katika kiini cha kila somo kuna kuna stadi za jumla ambazo zaruhusu ukuzaji wanafunzi wakujifunza maisha yao yote. Zaidi ya hayo kuna changamoto mtambuko ambazo zimeingizwa kupitia masomo yote ili kuwezesha wanafunzi kuelewa uhusiano baina ya masomo na ugumu wa maisha.

Matarajio makuu ya ujifunzaji

Mtalaa mpya umeweka matarajio makuu ya ujifunzaji ambayo yanajumuisha matarajio ya mtalaa kwa jumla na umeweka kwa uwangavu sifa ambazo vijana wataendeleza.
Kufikia mwisho wa mchakato wa elimu vijana watakuwa :

Watu wanaojiamini ambao:

- Wadhihirisha ujisukumaji, ujitawalaji na kujiheshimu.
- Wajua machaguo yao wenyewe, nguvu na udhaifu wao.
- Wabadilisha tabia na lugha zao ifaavyo, kulingana na hali mbalimbali za kijamii
- Wahusiana vizuri na watu wa aina tofauti

Wananchi ambao wawajibika na wazalendo ambao :

Wachangiaji chanya kwa jamii ambao:

- Wamepata na waweza kutumia stadi za jumla
- Wadhihirisha maarifa na ufahamu wa mahitaji ibuka ya jamii na ya uchumi
- Waelewa jinsi ya kuchora, kufanya na kutathmini kwa kuhakiki mazao na michakato ya kumaliza mahitaji.
- Waheshimu dunia ya kimaumbile, kibiolojia na kiteknolojia na wafanye maamuzi juu ya maendeleo ya kudumu na matokeo yake kwa watu na mazingira.

Maadili

- Tamani maadili ambayo yamekuzwa katika mtalaa.
- Kuza maendeleo ya lugha na tamaduni za kienyeji na heshimu utofauti, usawa na umoja.
- Tumia ufahamu wa kimazingira na kiafya wanapofanya maamuzi yao wenyewe na ya jamii zao.
- Wako chanya kwa utambulishaji wao wenyewe kama watu binafsi na raia wa mataifa.
- Wamemotishwa kuchangia kuishi kuzuri kwao wenyewe, kwa jamii zao na taifa lao

Wanafunzi wa maisha ambao:

- Waweza kupanga, kuakisi na kuelekeza kujifunza kwo wenyewe.
- Watafuta kila siku fursa za kujifunza wao binafsi na za maendeleo kikazi.

Mtalaa mpya umeegamia seti ya maadili angavu. Maadili haya yanapitia mtalaa wote na kazi za shule. Pia ni maadili ambayo wanafunzi wahitaji kuegemeza maisha yao kama raia wa Uganda.

- Amani na utulivu
- Uadilifu na uaminifu
- Uzalendo
- Msimamo chanya juu ya kazi
- Kuheshimu haki za binadamu
- Kujidhibiti

Maadili haya hayafundishwi moja kwa moja Katika mafunzo wala yatatathminiwa, lakini yataarifu na kuunda ufundishaji na ujifunzaji wote.

Mtalaa wa Lugha ya Kiswahili

Stadi za msingi

Stadi za msingi ni kiini cha kila somo. Ni stadi ambazo zzinawezesha mwanafunzi kufikia na kuingia kwa undani katika mafunzo kupitia mtalaa wote. Ni stadi zile ambazo zinatafutwa na waajiri na ambazo zitafungua dunia ya kazi. Ni stadi ambazo zinawaruhusu vijana kuwa wanafunzi wa kimaisha ambao waweza kukubalia mabadiliko na kupokea changamoto za maisha katika karne ya 21.

Vijana wahitaji kuwa na uwezo wa kufikiri kihakiki na kutatua matatizo, pote shuleni na kazini. Wahitaji kuwa wabunifu na wavumbuzi katika mikabala yao ya ujifunzaji na maisha. Wahitaji kuwa na uwezo wa kuwasiliana vizuri katika mitindo yote, kushirikiana na wengine na pia kufanya kazi wenyewe bila kusimamiwa. Wanahitaji kwa na uwezo wa kutumia hisabati na kompyuta ya kiuamilifu vizuri

Kufikiri kihakiki na utatuzi wa matatizo

- Panga na fanya upelelezi
- Chuja na chambua taarifa
- Tambua shida na masuluhisho
- Tabiri matokeo na fanya uamuzi unaofaa
- Tathmini masuluhisho tofauti

Ubunifu na uvumbuzi

- Tumia akili kuchunguza yawezekanayo
- Fanya na wengine ili kuchangiana mawazo
- Pendekeza na endeleza masuluhisho mapya
- Jaribu uvumbuzi mibadala
- Angalia mifumo na kufanya ujumlishaji

Kuwasiliana

- Sikiliza kwa usikivu na ufahamu
- Ongea kwa imani na eleza mambo kwa uangavu
- Soma kwa usahihi na ufasaha
- Andika na wasilisha kwa madhubuti
- Tumia njia mbalimbali kuwasilisha mawazo

Kushirikiana na kujifunza

- Kufanya vizuri katika makundi tofauti
- Kuwasiliana ifaavyo na wengine
- Kuwajibika kwa kujifunza kwake mwenyewe
- Kufanya kazi kwa uhuru na uvumilivu
- Tawala malengo na wakati

Ukokotaji na Teknolojia ya Taarifa (ICT)

- Tumia nambari na vipimo kwa usahihi
- Fasiri na uliza data ya hisabati
- Tumia hisabati kuthibitisha na kuunga mkono maamuzi
- Tumia teknolojia ili kubuni, kuendesha na kumaliza taarifa
- Tumia teknolojia ili kushirikiana na kuboresha kazi zao.

Stadi za msingi katika lugha ya Kiswahili

Stadi hizi si masomo tenganifu yenyewe ; zimeendelezwa ndani ya masomo ya mtalaa. Pia zinasaidia ujifunzaji katika masomo hayo. Ni wakati ambapo stadi hizi zimetumiwa ujifunzaji unapotokea vizuri sana.
Stadi za msingi ni za muhimu katika mtalaa mpya. Zimejengwa ndani ya silabasi za kila somo, na masomo haya hutoa muktadha wa uendelezaji wa stadi. Lugha ya Kiswahili yatoa muktadha tajiri kwa wanafunzi kuwasiliana, kushirikiana na kifikiri kihaki- ki juu ya jinsi dunia inavyofanya, na kuelewa dunia kulingana na nchi nyingine.

stadi. Fasili sawa ya stadi hutumiwa kwa makundi yote ya miaka, na maendeleo ya stadi hutokea kulingana na ongezeko la ugumu wa mambo ya somo ndani ya kila somo. Kwa mfano, ndani ya kufikiri kihakiki, halafu huendelea kufikiri juu ya mambo ambayo ni magumu katika kidato cha nne.

4. Hivyo,maendeleo yanaongezeka kulingana na ugumu wa mambo yanayofikiriwa.

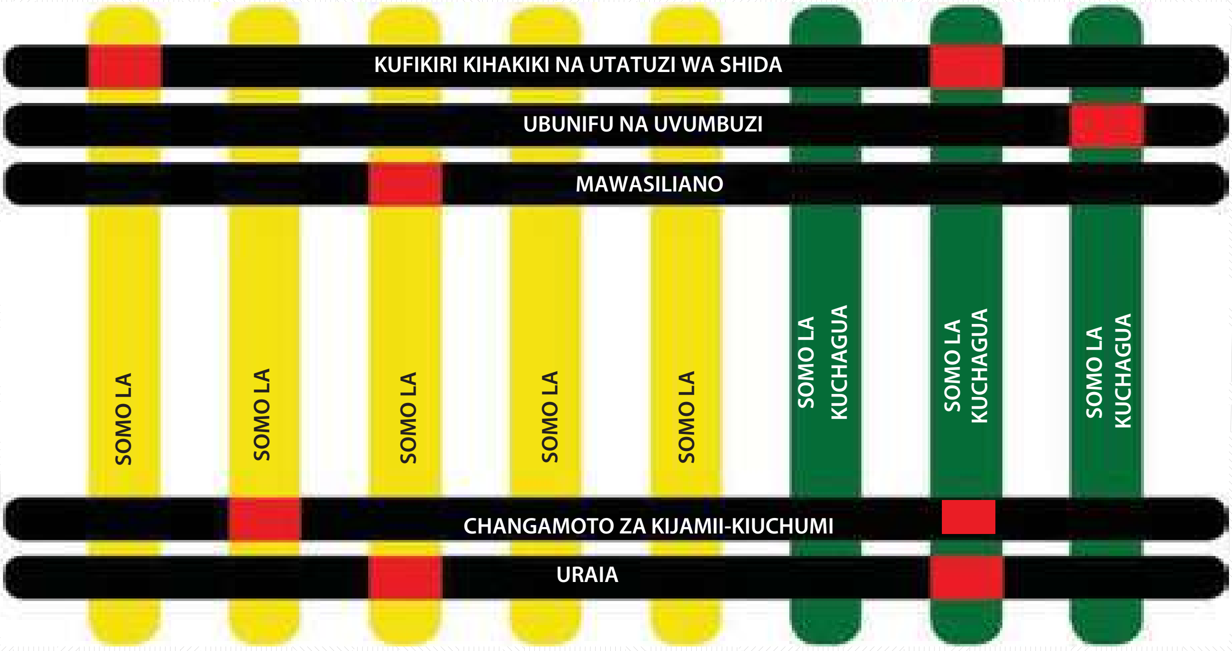

Changamoto za mtambuko
Kuna mambo ambayo vijana wahitaji kujifunza lakini ambayo hayafungwi katika somo moja. Hizi ni changamoto za mvuko na zahitaji kusomwa kupitia masomo yote. Mambo haya yanaendeleza welewa wa wanafunzi wa muungano baina ya masomo na pia uchangamano wa maisha.

Changamoto za mtambuko ambazo zilitambuliwa katika mtalaa ni kama :

- Ufahamu wa mazingira
- Ufahamu wa afya
- Utofauti na upamoja
- Changamoto za kijamii-kiuchumi
- Uraia

Hhizi zimejengewa katika silabasi za kila somo. Jinsi ambavyo zinatokea ndani ya somo ni sawa sana na stadi za msingi. Lugha ya Kiswahili inatoa muktadha mzuri wa kusoma juu ya na kujadili mambo haya yote.

Lugha ya Kiswahili katika mtalaa mpya

Lugha ya Kiswahili ni somo la kuchagua toka kidato cha kwanza hadi cha nne.

Ugawaji wa muda

	KIDATO CHA 1 & 2	KIDATO CHA 3 & 4
LUGHA YA KISWAHILI	Vipindi 2 kila wiki	Vipindi 3 kila wiki

Sababumsingi
Kujifunza lugha ya Kiswahili kunawezesha wanafunzi kuwasiliana na wale wa nchi jirani zetu pamoja na wa dunia wanaotumia lugha hii. Ufasaha katika Kiswahili ni wa muhimu kwa kuwa utasaidia taifa kupanua ushirikiano katika uchumi wa kimataifa. Kunasaidia wanafunzi kufahamu utamaduni na mila za nchi jirani zetu na kuheshimu utajiri wa utofauti duniani. Kunapanua upeo wa

macho, huinua matamanio na huwezesha vijana kuwa raia wa kimataifa. Kujifunza lugha kunatoa msingi mpana wa mawasiliano kwa wanafunzi na kunaongeza fursa zao za kupata kazi zaidi ya mipaka yao .

Lugha hufanya mchango mkubwa kwa maendeleo ya stadi zote tano za msingi. Kujifunza lugha kunahusisha kiwango cha juu cha kufikiri kihakiki kama wanafunzi wanajenga welewa wao na kuimarisha viungo mtambuko baina ya lugha wanazojifunza na zile ambazo wanajua vizuri. Mawasiliano ni asili kwa ujifunzaji lugha na vitendo vya uongeaji na usikilizaji wa maranyingi vikihusisha kazi ya jozi na makundi ya saizi tofauti. Hivyo, ushirikiano unaendelezwa sambamba na mawasiliano. Lugha huakisi utamaduni wa jamii ambamo huongewa. Ujifunzaji lugha bilashaka huashiria ufikiriaji wa utamaduni na urithi unaohusisha yote lugha lengwa na nchi inayotumia lugha husika.

Kufundisha na kujifunza lugha ya Kiswahili

Kiini cha mitalaa mipya ni cha kitajriba na kuelekea welewa wa ndani. Lengo katika lugha ya Kiswahili ni uendelezaji wa welewa kupitia ujaribishaji, maulizo ya kisayansi na wazo la kimantiki.

Kwa kawaida ni mazoezi yanayojulikana kupitia dunia, kuwa ujifunzaji lugha hutokea kimsingi katika lugha lengwa na lengo kuu liko kwa kuwasiliana. Matumizi ya teknolojia mpya yastahiki kufanywa maranyingi iwezekanavyo.

Silabasi mpya zinawapa wanafunzi miktadha mingi mbalimbali ambamo waweza kuendelezea welewa huu, na miktadha hii imechorwa kuhusisha raghba ya mwanafunzi na kutoa fursa za kujenga maarifa yanayohusiana na maisha, tajriba na stadi. Walimu wanahimizwa kwenda zaidi ya vitabu vya kiada na kutoa miktadha mingi yenye maana iwezekanavyo. Stadi za msingi zimejumuishwa kupitia mtalaa mzima na zaweza kupatikana tu kupitia mikakati ya utendaji.

KIDATO CHA KWANZA

MUHULA WA KWANZA

1.1 WATU WA NYUMBANI **Vipindi 12**

Usuli: Mafunzo haya yanalenga kumwezesha mwanafunzi kukuza msamiati unaohusiana na watu wa nyumbani, salamu na maneno ya adabu pamoja na kutumia vipengele vya lugha vilivyoteuliwa kuimarisha mawasiliano yake.

Matarajio: Mwanafunzi aweze kutambua na kutumia msamiati unaohusiana na watu wa nyumbani, salamu na maneno ya adabu pamoja na vipengele vya lugha vilivyoteuliwa katika mawasiliano yake ya kila siku.

Umilisi *Mwanafunzi:*	**Shughuli za Masomo**	**Tathmini Pendekezwa** *Mwanafunzi:*
a. atamke sauti za Kiswahili vizuri	Mwalimu akitumia udhihirishaji asaidie wanafunzi: 1 kutamka vokali na konsonanti za Kiswahili	i. atamke sauti kwenye kadi na katika maneno vizuri. ii. aambatanishe watu wa ukoo na msamiati wao.
b. atambue msamiati wa watu wa nyumbani.	**Majina ya ukoo** 2 kutaja majina ya ukoo kama vile: baba,mama, shangazi nk.	iii. achore michoro ya watu wa nyumbani.
c. aigize majukumu ya watu wa nyumbani	3 kuigiza majukumu ya watu wa Nyumbani.	iv. aigize majukumu ya watu wa nyumbani.
d. aeleze kazi zinazofanyika nyumbani..	**Kazi za nyumbani** Katika makundi, wanafunzi: 1 waeleze kazi zinazofanyika nyumbani.	v. ajitambulishe wakati wa kusimulia hadithi. vi. athamini kazi zinazofanyika nyumbani.
e. asimulie hadithi fupi kuhusu familia yake.	2 wasimulie hadithi fupi kuhusu watu wa nyumbani.	vii. asome makala na kujibu maswali.
f. asalimie na aitikie salamu kwa namna inavyostahili.	**Salamu na adabu** Katika jozi,wanafunzi 1. wasalimiane kwa mfano: hujambo- sijambo shikamoo- marahaba nk.	viii. atunge sentensi katika hali ya umoja na wingi akitumia nomino za ngeli ya a–wa.
g. atambue na kuigiza maneno ya adabu.	2. watamke na kuigiza maneno ya adabu kama vile: hodi-karibu samahani, niwie radhi nk.	ix. aakifishe sentensi ifaavyo. x. aandike insha ya mwongozo kuhusu watu wa ukoo.
h. asome na kuigiza mazungumzo.	Mwalimu awaongoze wanafunzi **kusoma** mazungumzo kuhusu salamu na adabu. **Sarufi** **1 Ngeli ya A–WA** Mwalimu awaongoze kutaja nomino za ngeli ya A-Wa na kuzitumia katika sentensi wakizingatia upatanishi wa kisarufi Pamoja na uakifishaji.	
i. atumie vipatanishi sahihi vya nomino za ngeli ya A–Wa katika Sentensi. j. aakifishe sentensi vizuri.		
k. aandike insha ya mwongozo.	Wanafunzi **waandike insha** ya mwongozo kuhusu ukoo.	

Usaidizi wa ICT: Mwanafunzi aweza kutumia picha ya kamera au simu kuonyesha watu wa nyumbani

1.2 JAMII **Vipindi 12**

Usuli: Mafunzo haya yanalenga kumwezesha mwanafunzi kukuza msamiati unaohusiana na mahali muhimu katika jamii na kutoa maelekezo ya sehemu mbalimbali, kutumia dira pamoja na vipengele vya lugha vilivyoteuliwa kuimarisha mawasiliano yake.

Matarajio: Mwanafunzi aweze kutambua na kutumia msamiati unaohusiana na mahali muhimu katika jamii, dira pamoja na vipengele vya lugha vilivyoteuliwa katika mawasiliano yake ya kila siku.

Umil *Mwanafunzi:*	**Shughuli za Masomo**	**Tathmini Pendekezwa** *Mwanafunzi:*
a. atambue msamiati wa mahali muhimu katika jamii	Mwalimu awashirikishe wanafunzi: 1 kutaja **mahali muhimu** katika jamii kama vile: kanisa, msikiti, soko, mji, kituo cha polisi n.k.	i. atumie msamiati wa mahali muhimu katika sentensi. ii. achore dira na kutaja pembe zake zote. iii. atoe maelekezo ya sehemu mbalimbali katika jamii yake. iv. atunge sentensi kwa kutumia vitenzi mbalimbali. v. aakifishe sentensi. vi. atunge sentensi akizingatia upatanishi wa kisarufi wa ngeli ya U–I. Vii. aandike insha ya mwongozo kuhusu mahali muhimu alikowahi kuzuru.
b. aeleze umuhimu wa sehemu hizo kwa jamii.	2 kueleza umuhimu wa mahali muhimu.	
c. ajadili shughuli zinazofanyika katika mahali muhimu.	3 kujadili shughuli zinazofanyika katika mahali muhimu.	
d. atambue sehemu za dira.	**Dira** Katika makundi, wanafunzi 1. watambue na kueleza sehemu za dira.	
e. aelezee sehemu muhimu katika jamii kwa kutumia dira.	2. watoe maelekezo ya sehemu muhimu katika mazingira yao kwa kutumia dira.	
f. asome makala na kujibu maswali.	Mwalimu awaongoze **kusoma** makala kuhusu mahali muhimu na matumizi ya dira.	
g. atambue na kutumia vitenzi mbalimbali katika sentensi. h. atumie vipatanishi vya nomino za ngeli ya U–I vifaavyo katika sentensi. atumie alama za uakifishaji sahihi katika sentensi na vifungu vya maneno.katika sentensi.	**Sarufi:** - Mwalimu aelekeze wanafunzi: kutunga sentensi kwa kutumia: **vitenzi**, nominno za **ngeli ya u—i** na vipatanishi vinavyofaa - Kutumia alama za uakifishaji zinazofaa.	
i. aandike insha ya mwongozo.	Wanafunzi **waandike** insha ya mwongozo kuhusu mahali muhimu	

Usaidizi wa ICT: Mwanafunzi aweza kutumia picha inayoonyesha sehemu muhimu fulani katika jamii.

1.3 HESABU **Vipindi 12**

Usuli: Mafunzo haya yanalenga kumwezesha mwanafunzi kukuza msamiati unaohusiana na hesabu, siku za wiki, miezi ya mwaka pamoja na kutumia vipengele vya lugha vilivyoteuliwa kuimarisha mawasiliano yake.

Matarajio: Mwanafunzi aweze kutambua na kutumia msamiati wa hesabu, siku za wiki na miezi ya mwaka katika mazingira tofauti pamoja na vipengele vya lugha vilivyoteuliwa katika mawasiliano yake.

Umilisi *Mwanafunzi:*	**Shughuli za Masomo**	**Tathmini Pendekezwa** *Mwanafunzi:*
a. ahesabu tarakimu	**Tarakimu** Mwalimu aelekeze wanafunzi: 1 kuhesabu tarakimu kutoka 1-1000.	**i.** atumie msamiati wa hesabu katika sentensi na mawasiliano ya kila siku **ii.** ahesabu vitu vyake kama vidole, vitabu na aeleze siku za wiki. **iii.** asome na kuandika miezi kulingana na kalenda. **iv.** asome makala na kujibu maswali. **v.** atunge sentensi kwa kutumia vivumishi husika. **vi.** aunde sentensi kwa kutumia upatanishi wa kisarufi wa ngeli ya li–ya**.** **vii.** aandike insha ya mwongozo juu ya ratiba yake ya kila siku.
b. alinganishe tarakimu na maneno ya tarakimu hizo.	2 kulinganisha tarakimu na maneno ya tarakimu, mfano; 50 – hamsini.	
c. atofautishe alama za hesabu mbalimbali.	3 kutambua alama za hesabu na kuzitumia kupata matokeo mapya ya tarakimu kwa mfano: [x] ni alama ya kuzidisha	
d. atambue siku za wiki kupitia mfumo wa Kiarabu	**Siku za wiki** Mwalimu aongoze wanafunzi: 1 kueleza siku za wiki kwa kutumia mfumo wa kiarabu.kama vile; Jumamosi, Jumapili, Jumatatu.	
e. aeleze shughuli za kila siku	2 kueleza shughuli zinazofanyika katika siku mbalimbali za wiki.	
f. atamke vizuri miezi na kuitumia kutaja tarehe.	**Miezi** Katika makundi, wanafunzi watambue miezi ya mwaka kama vile: Januari, Februari.. halafu wawasilishie darasa.	
g. aeleze saa kwa kutumia mfumo wa Kiswahili.	**Kueleza saa.** Mwalimu awaongoze wanafunzi kueleza na kujadili saa na msamiati wake.	
h. asome kalenda na kujibu maswali.	Wanafunzi **wasome kalenda** ili kutambua tarehe.	
i. atambue vivumishi vya idadi, sifa, na viulizi na kuvitumia katika sentensi. **j.** atunge sentensi akizingatia upatanishi wa kisarufi wa ngeli ya Li–Ya.	**Sarufi:** Mwalimu ashirikishe wanafunzi kutunga sentensi wakitumia nomino za **ngeli ya Li – Ya,** **Vivumishi (vya idadi, sifa,viulizi)** Wakizingatia**upatanishi wa kisarufi** wa ngeli inayohusika.	
k. aandike insha ya mwongozo ya ratiba yake ya kila siku.	Mwalimu akitumia mianya aongoze wanafunzi **kuandika** insha kuhusu ratiba ya shughuli zao za kila siku.	

Usaidizi wa ICT: Mwanafunzi aweza kutumia kikokotoo au simu kuhesabu vitu mbalimbali

MUHULA WA PILI

1.4 WANYAMA NA NDEGE **Vipindi 12**

Usuli: Mafunzo haya yanalenga kumwezesha mwanafunzi kukuza msamiati unaohusiana na wanyama na ndege pamoja na kutumia vipengele vya lugha vilivyoteuliwa kuimarisha mawasiliano yake.

Matarajio: Mwanafunzi aweze kutambua na kutumia msamiati unaohusiana na wanyama, ndege pamoja na vipengele vya lugha vilivyoteuliwa katika mawasiliano.		
Umilisi *Mwanafunzi:*	**Shughuli za Masomo**	**Tathmini Pendekezwa** *Mwanafunzi:*
a. atambue majina ya wanyama na ndege wa nyumbani b. ataje majina ya wanyama na ndege wa pori	**Wanyama na Ndege wa nyumbani.** Mwalimu aongoze wanafunzi 1. kutaja majina ya wanyama na ndege kama vile: ng'ombe, mbuzi, bata, kuku. 2. kuigiza milio ya wanyama na ndege wa nyumbani. **Wanyama na Ndege wa Pori** 3 kutambua majina ya wanyama na ndege wa pori kama vile: simba, fisi, korongo …	i. atumie msamiati wa wanyama na ndege katika sentensi. ii. aambatanishe msamiati wa vikembe na wazazi. iii. asome na kujadili faida za wanyama na ndege. iv. atunge sentensi kwa kuzingatia vivumishi vimilikishi. v. aunde sentensi kwa kutumia upatanishi wa kisarufi wa ngeli ya A–Wa. vi. afasiri michoro na kuandika insha ya mwongozo kuhusu wanyama na ndege pamoja na faida zao.
c. aeleze faida za wanyama na ndege	4 kujadili faida za wanyama na ndege kama vile: nyama, maziwa, mbolea, pesa za kigeni..	
d. atambue vikembe mbalimbali	5 kutaja vikembe. kama vile; ndama, kifaranga, kitungule..	
e. asome na kujadili makala yanayohusu sifa za wanyama na ndege.	Wanafunzi **wasome** makala yanayohusu utalii.	
f. abaini na kutumia vivumishi vimilikishi katika sentensi. g. atumie nomino za ngeli ya A-Wa na upatanishi wa kisarufi unaofaa katika sentensi.	**Sarufi:** Mwalimu awaongoze wanafunzi kutambua na kutumia; **Vivumishi vimilikishi** pamoja na nomino za **ngeli ya A**–W**a** zinazotaja wanyama na ndege katika sentensi.	
h. aandike insha ya mwongozo kwa kufasiri michoro	**Insha ya mwongozo** Kufasiri michoro na kuandika insha ya mwongozo juu ya wanyama na faida zao.	

Usaidizi wa ICT: Mwanafunzi aweza kutumia kamera au simu kupiga picha za wanyama au ndege wa kuonyesha darasani; pia aweza kutumia mtandao kupata baadhi ya wanyama wa pori.

1.5 MIMEA NA MATUNDA **Vipindi 12**

Usuli: Mafunzo haya yanalenga kumwezesha mwanafunzi kukuza msamiati unaohusiana na mimea, matunda pamoja na kutumia vipengele vya lugha vilivyoteuliwa kuimarisha mawasiliano yake.

Matarajio: Mwanafunzi aweze kutambua na kutumia msamiati unaohusiana na mimea, vyakula, na matunda pamoja na vipengele vya lugha vilivyoteuliwa katika mawasiliano.		
Umilisi *Mwanafunzi:*	**Shughuli za Masomo**	**Tathmini Pendekezwa** *Mwanafunzi:*
a. atambue mimea mbalimbali na mazao yake	**Mimea** Mwalimu aelekeze wanafunzi: 1 kutaja majina ya mimea. 2 kueleza mazao ya mimea mbalimbali. kama vile; mgomba – ndizi mbuni - kahawa.. 3 kujadili umuhimu wa mazao ya mimea.	i. ataje majina ya mimea, matunda na vyakula na ayatumie katika sentensi. ii. ajadili umuhimu wa mazao ya mimea na matunda mbalimbali kwa wanajamii. iii. aigize mazungumzo ya hotelini. iv. asome na kukariri shairi halafu ajibu maswali. v. atunge sentensi sahihi kwa kuzingatia upatanishi wa ngeli ya KI–VI vi. aunde sentensi zinazohusisha vihusishi na njeo iliyopo na kuzikanusha. vii. aandike insha ya mimea mbalimbali kutoka kwa jamii yake.
b. abaini msamiati wa matunda na vyakula mbalimbali	**Matunda** 4 kutaja majina ya matunda. kama vile: pera, embe, fenesi, tikiti maji.. **Vyakula** 5 kutaja vyakula na vinywaji vya kawaida kama: ndizi, ugali, nyama,wali ..	
c. aigize mazungumzo ya kuagiza chakula hotelini.	6 kuigiza mazungumzo ya kuagiza vyakula nyumbani na hotelini.	
d. asome na akariri shairi fupi kuhusu mimea.	Mwalimu awaongoze **kusoma** na kukariri shairi kuhusu mimea na matunda.	
e. atambue nomino za ngeli ya Ki-Vi na kuzitumia kutunga sentensi akizingatia upatanisho wa kisarufi. f. atambue vihusishi na kuvitumia katika sentensi. g. atunge sentensi sahihi akitumia wakati uliopo na kuzikanusha.	**Sarufi:** Wanafunzi watambue nomino za **ngeli ya KI–VI** na wazitumie kutunga sentensi wakizingatia upatanishi wa kisarufi. Aidha, watumie **vihusishi** na **njeo/wakati uliopo** kutunga sentensi sahihi.	
h. aandike insha ya mwongozo ya mimea mbalimbali kutoka jamii yake.	wanafunzi **waandike** insha ya mwongozo wakielekezwa na mwalimu.	

Usaidizi wa ICT: Mwanafunzi aweza kutumia kamera ya simu kutoa picha za mimea na matunda hasa katika eneo lake.

1.6 BIASHARA **Vipindi 12**

Usuli: Mafunzo haya yanalenga kumwezesha mwanafunzi kukuza msamiati unaohusiana na biashara pamoja na kutumia vipengele vya lugha vilivyoteuliwa kuimarisha mawasiliano yake.

Matarajio: Mwanafunzi aweze kutambua na kutumia msamiati unaohusiana na biashara pamoja na vipengele vya lugha vilivyoteuliwa katika mawasiliano.		
Umilisi *Mwanafunzi:*	**Shughuli za Masomo**	**Tathmini Pendekezwa** *Mwanafunzi:*
a. atambue msamiati wa bidhaa za dukani na sokoni.	**Bidhaa** Akitumia chemsha bongo, mwalimu awaelekeze wanafunzi: 1. kutaja bidhaa za dukani na sokoni kama vile: sukari, chumvi, viazi, nyanya..	i. ataje bidhaa za dukani na sokoni na atumie msamiati wake katika sentensi. ii. ashiriki katika majadiliano kuhusu shughuli za ununuzi na uuzaji. iii. aigize ununuzi na uuzaji wa bidhaa. iv. asome makala na kujibu maswali. v. atunge sentensi sahihi kwa kuzingatia upatanishi wa ngeli ya I– ZI. vi ajieleze akitumia sentensi fupi akizingatia nyakati tofauti. vii aandike bajeti ya kutumia kiasi chochote cha pesa.
b. abaini msamiati wa ununuzi na uuzaji wa bidhaa.	**Ununuzi na uuzaji** 2 kujadili msamiati wa ununuzi na uuzaji kama vile: pesa, deni, faida, mteja, salio...	
c. aigize mazungumzo ya ununuzi na uuzaji wa bidhaa.	3 kuigiza shughuli za ununuzi na uuzaji.	
d. asome makala yanayohusu shughuli za kibiashara.	wanafunzi **wasome**makala kuhusu biashara.	
e. atambue nomino za ngeli ya I-Zi na kuzitumia kutunga sentensi akizingatia upatanishi wa kisarufi f. atunge sentensi akitumia nyakati mahususi	**Sarufi:** Mwalimu aongoze wanafunzi kutambua nomino za **ngeli ya I – Zi** na kuzitumia kutunga sentensi pia, watumie wakati uliopita, katika sentensi na kuzikanusha.	
g. aandike insha ya mwongozo ya bajeti kuhusu vile atakavyotumia shilingi 10,000/=.	wanafunzi **waandike insha** ya mwongozo wakionyesha jinsiwatakavyotumia shilingi 10000 au zitakazoamuliwa na mwalimu.	

Usaidizi wa ICT: Mwanafunzi aweza kutembelea duka au soko lililo karibu ili kutambua bidhaa zinazouzwa mle.

MUHULA WA TATU

1.7 NYUMBA **Vipindi 12**

Usuli: Mafunzo haya yanalenga kumwezesha mwanafunzi kukuza msamiati unaohusiana na nyumba pamoja na kutumia vipengele vya lugha vilivyoteuliwa kuimarisha mawasiliano yake.

Matarajio: Mwanafunzi aweze kutambua na kutumia msamiati unaohusiana na nyumba pamoja na vipengele vya lugha vilivyoteuliwa katika mawasiliano.		
Umilisi *Mwanafunzi:*	**Shughuli za Masomo**	**Tathmini Pendekezwa** *Mwanafunzi:*
a. atambue sehemu za nyumba.	**Sehemu za nyumba** Mwalimu aelekeze wanafunzi: 1 kutaja sehemu za nyumba. kama vile; sebule, chumba cha kulala, chumba cha maakuli,bafu..	**i.** aeleze vitu vinavyopatikana katika sehemu mbalimbali za nyumba. **ii.** ajadili umuhimu wa vitu mbalimbali katika nyumba. **iii.** asome makala na kujibu maswali. **iv.** atunge sentensi kwa kuzingatia upatanishi wa kisarufi wa ngeli ya U–ZI. **v.** atumie vivumishi viashiria katika sentensi. **vi.** aamrishe na kutekeleza amri. **vii.** aandike insha.
b. aimbe wimbo na kueleza ujumbe wake.	2 kuimba wimbo kuhusu vitu katika nyumba.	
c. ataje vitu vinavyopatikana katika sehemu mbalimbali za nyumba.	**Vitu katika nyumba** 3 kutaja vitu vinavyopatikana katika nyumba. kama vile; vitanda, makochi, viti, jokofu, Tv…	
d. ajadili umuhimu wa vitu katika nyumba.	4 kueleza matumizi ya vitu vinavyopatikana katika nyumba.	
e. asome na kujibu maswali kutokana na makala.	5. wanafunzi **wasome** makala kuhusu vitu vinavyopatikana katika nyumba.	
f. atunge sentensi akizingatia upatanishi wa kisarufi wa ngeli ya U–ZI na vivumishi viashiria. **g.** atoe na kutekeleza amri.	**`Sarufi:** mwalimu aongoze wanafunzi **1.** kutunga sentensi kwa kuzingatia nomino za ngeli ya **U–Zi.** **2.** kudhihirisha matumizi ya **vivumishi viashiria.** 3. kuigiza **kutoa amri** katika umoja na wingi pamoja na ukanushi wake.	
h. atambue hatua mwafaka za uandishi wa insha. i. aandike insha ya mwongozo.	4. wanafunzi **waandike** insha ya mwongozo kuhusu sehemu za nyumba.	

Usaidizi wa ICT: mwanafunzi aweza kutumia mtandao kupata sehemu za nyumba za kisasa

1.8 SHULENI **Vipindi 12**

Usuli: Mafunzo haya yanalenga kumwezesha mwanafunzi kukuza msamiati unaohusiana na shuleni pamoja na kutumia vipengele vya lugha vilivyoteuliwa kuimarisha mawasiliano yake.

Matarajio: Mwanafunzi aweze kutambua na kutumia msamiati unaohusiana na shuleni pamoja na vipengele vya lugha vilivyoteuliwa katika mawasiliano.		
Umilisi *Mwanafunzi:*	**Shughuli za Masomo**	**Tathmini Pendekezwa** *Mwanafunzi:*
a. atambue watu wa shuleni.	**Watu shuleni** Mwalimu aelekeze mwanafunzi: 1 kutaja watu shuleni kama vile: mwanafunzi, mpishi, mwalimu, kocha, karani …	i. ataje watu wa shuleni na kueleza kazi zao. ii. aeleze vitu vya shuleni na matumizi yake. iii. asome makala na kujibu maswali. iv. atunge sentensi kwa kutumia nomino za ngeli ya U–YA, kauli mbalimbali, wakati uliopita na kuzikanusha v. aandike insha ya mwongozo kuhusu siku yake ya kwanza shuleni.
b. aeleze kazi za watu wa shuleni.	2 kueleza shughuli za watu shuleni kama vile: kufundisha, kusafisha vyoo, kupika..	
c. aheshimu watu wanaofanya kazi shuleni. d. athamini sehemu watu shuleni wanakofanyia kazi.	3 kutambua na kuthamini sehemu watu wanakofanyia kazi shuleni kama vile: ofisi, darasa, maabara, maktaba, choo, uwanjani ...	
e. abaini vitu vya shuleni na aeleze matumizi ya vitu hivyo.	4 kutaja vitu vya shuleni na matumizi yake.	
f. asome na kujibu maswali kutokana na makala.	wanafunzi **wasome** makala kuhusu watu wa shuleni.	
g. atunge sentensi akifuata upatanishi wa kisarufi wa ngeli ya U–Ya h. atumie kauli mbalimbali katika sentensi. i. atambue na kutumia kiambishi cha wakati uliopita (kukubali na kukanusha) katika sentensi.	**Sarufi:** Mwalimu ashirikishe wanafunzi katika kutunga sentensi kwa kutumia nomino za **ngeli ya U–Ya**, **wakati uliopita na ukanushi** wake pamoja na kueleza **minyambuliko ya vitenzi** katika kauli mbalimbali . (kutenda, kutendea, kutendwa)	
j. aandike insha ya mwongozo.	wanafunzi **waandike insha** ya mwongozo kuhusu siku yake ya kwanza shuleni.	

Usaidizi wa ICT: Mwanafunzi aweza kuangalia picha ya shule aliyopiga kwa kutumia simu au kamera.

1.9 MICHEZO **Vipindi 12**

Usuli: Mafunzo haya yanalenga kumwezesha mwanafunzi kukuza msamiati unaohusiana na michezo pamoja na kutumia vipengele vya lugha vilivyoteuliwa kuimarisha mawasiliano yake.

Matarajio: Mwanafunzi aweze kutambua na kutumia msamiati unaohusiana na michezo pamoja na vipengele vya lugha vilivyoteuliwa katika mawasiliano.		
Umilisi *Mwanafunzi:*	**Shughuli za Masomo**	**Tathmini Pendekezwa** *Mwanafunzi:*
a. ataje michezo mbalimbali	**Aina za michezo** Mwalimu akitumia chemshabongo aelekeze wanafunzi: 1 kutaja michezo mbalimbali kama vile; riadha, kandanda, vikapu …	i. atumie msamiati wa michezo katika sentensi. ii. ajadili manufaa ya michezo kwa wachezaji na kwa jamii iii. asome makala na kujibu maswali. iv. atunge sentensi kwa kutumia nomino za U-I akizingatia upatanishi wa kisarufi. v. atumie viunganishi katika sentensi vi. atunge na kukanusha sentensi katika hali timilifu. vii. aandike insha.
b. ajadili michezo na wachezaji mashuhuri wa kimataifa.	2 kujadili michezo na wachezaji mashuhuri. 3 kudhihirisha jinsi michezo mbalimbali inavyochezwa.	
c. abainishe vifaa vya michezo.	**Vifaa vya michezo** katika makundi wanafunzi: 1. watambue vifaa mbalimbali vya michezo. kama vile; mipira, kamba, mwanasesere, wavu…	
d. ashiriki katika kutengeneza baadhi ya vifaa vya michezo.	2. watengeneze vifaa vya michezo.	
e. aeleze manufaa ya michezo.	**Manufaa ya michezo** Wakiongozwa na mwalimu, 1 wanafunzi wajadili manufaa ya michezo.	
f. ajadili namna ya kuepukana na ajali katika michezo.	2 waeleze namna ya kuepukana na ajali katika michezo.	
g. asome makala na kujibu maswali	wanafunzi **wasome** makala kuhusu michezo mbalimbali.	
h. atumie nomino za ngeli ya U–I katika sentensi. i. atunge sentensi kwa kutumia viunganishi na hali timilifu j. halafu azikanushe	**Sarufi:** mwalimu aongoze wanafunzi 1. kutunga sentensi kwa kutumia nomino za**ngeli ya U-I** wakizingatia; upatanishi wa kisarufi, **viunganishi** (lakini, kwa sababu, ingawa..) pamoja na **hali timilifu** (me) na ukanushi wake.	
k. aandike insha ya mwongozo.	wanafunzi **waandike** insha ya mwongozo kuhusu michezo.	

Usaidizi wa ICT: Mwanafunzi aweza kutumia mtandao kupata michezo tofauti inayochezwa duniani.

KIDATO CHA PILI MUHULA

WA KWANZA

2.1 UONGOZI KATIKA JAMII **Vipindi 12**

Usuli: Mafunzo haya yanalenga kumwezesha mwanafunzi kukuza msamiati unaohusiana na uongozi, demokrasia pamoja na kutumia vipengele vya lugha vilivyoteuliwa kuimarisha mawasiliano yake.

<table>
<tr><td colspan="3">Matarajio: Mwanafunzi aweze kutambua na kutumia msamiati unaohusiana na uongozi, demokrasia pamoja na vipengele vya lugha vilivyoteuliwa katika mawasiliano yake ya kila siku.</td></tr>
<tr><td>Umilisi
Mwanafunzi:</td><td>Shughuli za Masomo</td><td>Tathmini Pendekezwa
Mwanafunzi:</td></tr>
<tr><td>a. atambue msamiati wa viongozi.</td><td>Uongozi
mwalimu aelekeze wanafunzi
1. kutaja msamiati wa viongozi. kama vile; kiranja mwenyekiti, spika, mbunge rais ...</td><td rowspan="7">i. atumie msamiati wa viongozi katika sentensi.
ii. aeleze majukumu ya viongozi mbalimbali.
iii. asome na kujibu maswali ya makala kuhusu sifa za uongozi bora.
iv. aorodheshe nomino zinazopatikana katika ngeli ya I–I halafu azitumie kutunga sentensi kwa kuzingatia upatanishi wa kisarufi

v aandike sentensi katika wakati ujao kisha azikanushe.
vi atege na kutegua vitendawili.
vii aandike insha ya mwongozo.</td></tr>
<tr><td>b. aeleze majukumu ya viongozi wa aina mbalimbali.</td><td>2. kueleza majukumu ya viongozi mbalimbali katika jamii.</td></tr>
<tr><td>c. aigize kupiga kampeni za uchaguzi.</td><td>3. kushiriki kidemokrasia kwa kupiga kampeni za uchaguzi kupitia uigizaji.</td></tr>
<tr><td>d. asome makala na kujibu maswali.
e. atambue sifa za uongozi bora.</td><td>wanafunzi wasome makala yanayohusu sifa za uongozi bora.</td></tr>
<tr><td>f. abaini nomino za ngeli ya I-I, azitumie katika sentensi akizingatia upatanishi wa kisarufi.
g. atunge sentensi akitumia wakati ujao halafu azikanushe.</td><td>Sarufi:
Mmwalimu aongoze wanafunzi kutunga sentensi kwa kutumia nomino za ngeli ya I–I wakizingatia wakati ujao –ta pamoja na ukanushaji wake.</td></tr>
<tr><td>h. atege na kutegua vitendawili mbalimbali.</td><td>Fasihi simulizi (Vitendawili)
- wanafunzi watege na kutegua vitendawili.</td></tr>
<tr><td>i. atambue hatua mwafaka za kuandika insha ya mwongozo.
j. aandike insha ya mwongozo.</td><td>wanafunzi waandike insha ya mwongozo juu ya siku ya uchaguzi.</td></tr>
</table>

Usaidizi wa ICT: Mwanafunzi aweza kutumia picha au kanda iliyonasa sauti ya kiongozi akihotubia wafuasi wake katika kampeni za uchaguzi.

2.2 AFYA NA USAFI **Vipindi 12**

Usuli: Mafunzo haya yanalenga kumwezesha mwanafunzi kukuza msamiati unaohusiana na afya, usafi pamoja na kutumia vipengele vya lugha vilivyoteuliwa kuimarisha mawasiliano yake.

Matarajio: Mwanafunzi aweze kutambua na kutumia msamiati unaohusiana na afya, usafi pamoja na vipengele vya lugha vilivyoteuliwa katika mawasiliano.		
Umilisi *Mwanafunzi:*	**Shughuli za Masomo**	**Tathmini Pendekezwa** *Mwanafunzi:*
a. atambue msamiati wa usafi	**Msamiati wa usafi** Mwalimu aelekeze wanafunzi: **1.** kutaja msamiati wa usafi.kama vile: kuoga, kunawa mikono, kupiga mswaki ..	i. atumie msamiati wa afya na usafi katika sentensi. ii. aambatanishe vifaa mbalimbali vya usafi pamoja na matumizi yake. iii. atambue aina mbalimbali za wadudu wanaosababisha magonjwa. iv. aeleze kinga ya magonjwa mbalimbali. v. asome makala na kujibu maswali. vi. aorodheshe nomino za ngeli ya Ya–Ya halafu azitumie kutunga sentensi kwa kuzingatia upatanishi wa kisarufi. vii. anyambue vitenzi vilivyoorodheshwa katika kauli ya kutendewa, kutendeana na kutendana. viii. atunge sentensi kwa kutumia vielezi vya namna na vya idadi. ix. aigize tanakali sauti mbalimbali katika mazungumzo yake. x. aandike insha ya mwongozo.
b. aeleze vifaa vya usafi na kutambua matumizi yake	2 kutambua vifaa vya usafi na kueleza matumizi yavyo kama vile: sabuni – kuoga/kufua nguo, wembe - kukata kucha ...	
c ataje msamiati wa afya.	**Msamiati wa Afya** 1 wanafunzi wakitumia chemshabongo watambue msamiati wa afya kama vile: hospitali, daktari, zahanati, kidonge, machela ..	
d. atambue wadudu wa hatari wanaosababisha magonjwa mbalimbali na namna ya kujikinga na magonjwa hayo.	**2**mwalimu awaongoze kutaja magonjwa mbalimbali na wadudu wanaosababisha magonjwa hayo **3** wanafunzi wajadili kinga dhidi ya magonjwa hayo.	
e asome makala na kujibu maswali.	wanafunzi **wasome** makala kuhusu afya na usafi.	
f atunge sentensi akitumia nomino za ngeli ya Ya–Ya g atambue mnyambuliko wa vitenzi katika kauli ya kutendewa, kutendeana na kutendana. h abaini vielezi vya namna na idadi halafu avitumie katika sentensi.	**Sarufi:** Mwalimu aongoze wanafunzi: 1 kutunga sentensi kwa kutumia nomino za **ngeli ya Ya-Ya** huku wakizingatia upatanishi wa kisarufi,**unyambuzi wa vitenzi** katika kauli ya kutendewa, kutendeana na kutendana pamoja na **vielezi vya namna na vya idadi.**	
i aigize tanakali za sauti.	**Fasihi simulizi (Tanakali za sauti)** kuiga sauti au hali ya vitendo Fulani	
j aandike insha ya mwongozo kuhusu mada husika.	wanafunzi waandike insha ya mwongozo kuhusu namna ya kujikinga dhidi ya magonjwa mbalimbali kutokana na wadudu wa hatari.	

Usaidizi wa ICT: Mwanafunzi aweza kutumia picha za wadudu wa hatari kuunga mkono maelezo yake darasani.

2.3 SHEREHE KATIKA FAMILIA **Vipindi 12**

Usuli: Mafunzo haya yanalenga kumwezesha mwanafunzi kukuza msamiati unaohusiana na sherehe katika familia pamoja na kutumia vipengele vya lugha vilivyoteuliwa kuimarisha mawasiliano yake.

Matarajio: Mwanafunzi aweze kutambua na kutumia msamiati unaohusiana na sherehe mbalimbali pamoja na vipengele vya lugha vilivyoteuliwa katika mawasiliano.		
Umilisi *Mwanafunzi:*	**Shughuli za Masomo**	**Tathmini Pendekezwa** *Mwanafunzi:*
a. atambue sherehe mbalimbali katika jamii.	**Msamiati wa sherehe mbalimbali** Mwalimu aelekeze wanafunzi: 1. kutambua sherehe mbalimbali katika jamii yao kama vile, kuzaliwa mtoto, kuita jina, ndoa/harusi, matanga...	i. afafanue sherehe mbalimbali na umuhimu wake katika familia ii. ajadili madhara ya kushiriki mapenzi kabla ya ndoa. iii. asome makala na kujibu maswali. iv. atunge sentensi kwa kuzingatia upatanishi wa ngeli ya PA–KU–MU. v. anyambue vitenzi vilivyoorodheshwa katika kauli ya kutendeka, kutendesha na kutendua. vi. ataje vitate mbalimbali kisha avitumie kutunga sentensi. vii. asimulie hadithi kuhusu sherehe. viii. aandike insha ya mwongozo kuhusu sherehe aliyohudhuria
b. aeleze umuhimu wa sherehe katika jamii	2. kueleza umuhimu wa sherehe mbalimbali katika jamii.	
c. aigize jinsi ndoa hutendeka katika utamaduni wake.	3. kuigiza sherehe ya ndoa.	
d. ajadili madhara ya kushiriki mapaenzi kabla ya ndoa.	4. kujadili madhara ya kushiriki mapenzi kabla ya ndoa.	
e. asome makala na kujibu maswali.	wanafunzi **wasome** makala kuhusu kusherehekea tarehe mosi ya mwaka mpya.	
f. atunge sentensi akitumia ngeli ya PA–KU–MU huku akizingatia upatanishi wa kisarufi. **g.** aeleze mnyambuliko wa vitenzi katika kauli ya kutendeka, kutendesha na kutendua. **h.** abainishe vitate mbalimbali na kuvitumia katika sentensi	**Sarufi:** Mwalimu ashirikishe wanafunzi katika kutunga sentensi kwa kutumia nomino za **ngeli ya PA– KU–MU** pamoja na kauli za **kutendeka, kutendesha na kutendua**. aidha, kutambua **vitate** na kuvitumia katika sentensi.	
i. asimulie hadithi ya sherehe ya familia.	**Fasihi simulizi (Hadithi fupi)** - kusimulia hadithi juu ya sherehe ya familia.	
j. aandike insha juu ya sherehe aliyowahi kuhudhuria	wanafunzi **waandike** insha ya mwongozo kuhusu sherehe waliyowahi kuhudhuria.	

Usaidizi wa ICT: Mwanafunzi aweza kutazama picha za sherehe ya harusi iliyonaswa kwenye kanda ya kunasia sauti.

MUHULA WA PILI

2.4 SALAMU NA ADABU **Vipindi 12**

Usuli: Mafunzo haya yanalenga kumwezesha mwanafunzi kukuza msamiati unaohusiana na maamkuzi na maneno ya adabu pamoja na kutumia vipengele vya lugha vilivyoteuliwa kuimarisha mawasiliano yake.

Matarajio: Mwanafunzi aweze kutambua na kutumia msamiati zaidi unaohusiana na salamu na maneno ya adabu pamoja na vipengele vya lugha katika mawasiliano yake ya kila siku.

Umilisi *Mwanafunzi:*	**Shughuli za Masomo**	**Tathmini Pendekezwa** *Mwanafunzi:*
a. atambue msamiati wa ziada wa salamu.	**Salamu za kujuliana hali** Mwalimu aelekeze wanafunzi: **1.** kutambua salamu za ziada ambazo hazikutajwa hadi sasa kama vile: Umeshindaje- Vizuri/vyema, sabalheri-alkheri/sabalheri …	i. aigize salamu na maneno ya adabu. ii. asome na kujibu maswali ya ufahamu kuhusu salamu na adabu. iii. aorodheshe nomino zinazopatikana katika ngeli ya A–Wa na I-Zi halafu azitumie kutunga sentensi katika umoja na wingi kwa kuzingatia upatanishi wa kisarufi. iv. ataje viwakilishi vya nafsi vya umoja na wingi kisha atunge sentensi kwa kuvishirikisha. v. akariri na kuimba wimbo. vi. aandike insha ya mwongozo kuhusu adabu.
b. aanzishe na kuitikia salamu kwa namna inayostahili.	2. kuigiza salamu.	
c. atambue na kuigiza maneno ya adabu ya ziada.	**Adabu** 1. kutambua maneno ya adabu ambayo hayajatajwa kama vile: kunradhi, naomba radhi, haidhuru .. 2. kudhihirisha matumizi ya maneno ya adabu.	
d. asome na kuigiza mazungumzo halafu ajibu maswali.	wanafunzi **wasome na kuigiza** mazungumzo kuhusu salamu na adabu.	
e. atambue nomino katika ngeli ya A- Wa na I-Zi halafu azitumie kutunga sentensi akizingatia upatanishi wa kisarufi . f. ataje viwakilishi vya nafsi vya umoja na wingi na avitumie katika sentensi.	**Sarufi:** Mwalimu aongoze wanafunzi kutunga sentensi kwa kutumia nomino za **ngeli ya A- Wa na I-Zi** wakizingatia upatanishi wa kisarufi. Aidha kutaja **viwakilishi vya nafsi** vya umoja na wingi na kuvitumia katika sentensi.	
g. akariri na kuimba wimbo wa salamu na adabu.	**Fasihi simulizi (Nyimbo)** - kuimba wimbo unaohusu salamu na adabu.	
j. aeleze hatua mwafaka zinazopitiwa kuandika insha ya mwongozo. k. aandike insha ya mwongozo.	wanafunzi **waandike** insha ya mwongozo kuhusu vitendo vinavyoonyesha adabu.	

Usaidizi wa ICT: Mwanafunzi aweza kutumia picha ya watu wakisalimiana**.** Pia aweza kutumia mtandao kutambua maneno zaidi ya kusalimiana

2.5 HESABU **Vipindi 12**

Usuli: Mafunzo haya yanalenga kumwezesha mwanafunzi kukuza msamiati unaohusiana na hesabu, akisami, maumbo pamoja na kutumia vipengele vya lugha vilivyoteuliwa kuimarisha mawasiliano yake.

<table>
<tr><td colspan="3">Matarajio: Mwanafunzi aweze kutambua na kutumia msamiati unaohusiana na hesabu, akisami, maumbo pamoja na vipengele vya lugha vilivyoteuliwa katika mawasiliano.</td></tr>
<tr><td>Umilisi
Mwanafunzi:</td><td>Shughuli za Masomo</td><td>Tathmini Pendekezwa
Mwanafunzi:</td></tr>
<tr><td>a. ahesabu tarakimu</td><td>Tarakimu
Mwalimu aelekeze wanafunzi:
1. kuhesabu tarakimu toka 1000- 1,000,000</td><td rowspan="11">i. ahesabu tarakimu kutoka 1,000 hadi 1,000,000 na atumie tarakimu hizo kuhesabu vitu mbalimbali maishani.
ii. aambatanishe tarakimu na maneno yanayozirejelea.
iii. ajumlishe, aondoe, agawanye na azidishe tarakimu mbalimbali kupata matokeo mapya.
iv. afasiri kalenda na kueleza tarehe mbalimbali.
v. aeleze akisami mbalimbali na kuzitumia katika kutunga sentensi.
vi. achore maumbo mbalimbali na kuyalinganisha na vitu vya kawaida.
vii. akariri shairi.
viii. atunge sentensikwa kutumiaupatanishi wa kisarufi wa ngeli ya LI– YA.
ix. aunde sentensi kwa kutumia vivumishi vya idadi, sifa na viulizi.
x. afumbe na kufumbua mafumbo.
xi. aandike insha.</td></tr>
<tr><td>b. atambue tarakimu katika vitu mbalimbali</td><td>2 kutambua viti mbalimbali vyenye tarakimu kama vile: pesa, karata, n.k. kisha aandike kwa maneno.</td></tr>
<tr><td>c. atumie alama za hesabu mbalimbali kupata matokeo mapya ya tarakimu.</td><td>3 abaini alama za hesabu na kuzitumia kupata matokeo mapya ya tarakimu.</td></tr>
<tr><td>d. aeleze tarehe.</td><td>Tarehe
1. kutaja tarehe.</td></tr>
<tr><td>e. abainishe akisami mbalimbali na kuzitumia katika sentensi.</td><td>Akisami
1. kujadili akisami kama vile: 1/2 nusu, 1/4 robo ..
2. kudhihirisha ugawaji wa vitu mbalimbali kwa kuzingatia akisami.</td></tr>
<tr><td>f. atambue maumbo balimbali na kuyaliganisha na vitu vya kawaida..</td><td>Maumbo
mwalimu asaidie wanafunzi:
1. kujadili maumbo mbalimbali kama vile: pembe tatu, mstatili ...
2. kulinganisha maumbo na vitu vya kawaida kama vile: pembe tatu dhidi ya sambusa</td></tr>
<tr><td>g. akariri shairi na kueleza ujumbe kutokana na shairi.</td><td>wanafunzi wasome shairi linalohusu matumizi ya hesabu.</td></tr>
<tr><td>h. atunge sentensi akitumia ngeli ya LI–YA

i. atambue vivumishi vya idadi na sifa kisha avitumie katika sentensi.</td><td>Sarufi:
Mwalimu ashirikishe wanafunzi kutambua nomino za ngeli ya Li-Ya zinazohusu hesabu na kuzitumia kutunga sentensi kwa kuzingatia upatanishi wa kisarufi.
Aidha, kutambua vivumishi vya idadi na sifa ambavyo havijatajwa.</td></tr>
<tr><td>j. afumbe na kufumbua mafumbo.</td><td>Fasihi simulizi (Mafumbo)
- kufumba na kufumbua mafumbo.</td></tr>
<tr><td>k. aandike insha fupi.</td><td>wanafunzi waandike insha fupi kuhusu umuhimu wa hesabu.</td></tr>
</table>

Usaidizi wa ICT: Mwanafunzi aweza kutumia vikokotoo au simu za rununu kufanyia hesabu

2.6 USAFIRI **Vipindi 12**

Usuli: Mafunzo haya yanalenga kumwezesha mwanafunzi kukuza msamiati unaohusiana na usafiri pamoja na kutumia vipengele vya lugha vilivyoteuliwa kuimarisha mawasiliano yake.

Matarajio: Mwanafunzi aweze kutambua na kutumia msamiati unayohusiana na usafiri pamoja na vipengele vya lugha vilivyoteuliwa katika mawasiliano.

Umilisi *Mwanafunzi:*	**Shughuli za Masomo**	**Tathmini Pendekezwa** *Mwanafunzi:*
a. atambue vyombo vya usafiri	**Usafiri** Katika makundi ya mvumo, wanafunzi: 1 watambue vyombo vya usafiri kama vile: meli, baiskeli, ndege, ngamia, basi…	**i.** aeleze aina za usafiri nchini na vyombo vinavyotumiwa. **ii.** aeleze ishara za barabarani. **iii.** asome ufahamu unaohusu usafiri na kujibu maswali. **iv.** atunge sentensi sahihi kwa kutumia nomino za I-Zi, vivumishi viashiria, na viunganishi. **v.** akamilishe methali alizopewa kuhusu usafiri. **vi.** aandike insha.
b. abaini aina zausafiri.	2 waeleze aina za usafiri nchini kama vile:anga, ardhi, maji …	
c. atambue msamiati wa usalama barabarani.	**Usalama barabarani** Mwalimu awaongoze wanafunzi: 1. kutaja msamiati unaohusiana na usalama barabarani.	
d. aeleze maana ya taa za barabarani.	**2.** kueleza maana ya taa za barabarani.	
e. asome makala kuhusu usafiri na kujibu maswali.	wanafunzi **wasome** makala kuhusu usafiri. -	
f. atambue nomino za I-Zi zinazohusu usafiri halafu azitumie kutunga sentensi. **g.** atambue vivumishi viashiria na avitumie katika sentensi. **h.** atambue viunganishi na kuvitumia katika sentensi	**Sarufi:** mwalimu awaelekeze wanafunzi kutunga sentensi sahihi kwa kuzingatia; - nomino za **ngeli ya I–ZI** zinazohusu usafiri na upatanishi wazo wa kisarufi. - **vivumishi viashiria.** - na**viunganishi**	
i. akamilishe methali zinazohusiana na usafiri. .	**Fasihi simulizi (Methali zinazohusiana na usafiri)** - kukamilisha methali.	
j. aandike insha ya masimulizi.	wanafunzi **waandike insha** fupi kuhusu safari yao ya kwanza kwenda mjini.	

Usaidizi wa ICT: Mwanafunzi aweza kutumia picha ya kuonyesha vyombo fulani vya usafiri. Pia, aweza kutumia mtandao kutambua vyombo mbalimbali.

MUHULA WA TATU

2.7 MAWASILIANO **Vipindi 12**

Usuli: Mafunzo haya yanalenga kumwezesha mwanafunzi kukuza msamiati unaohusiana na mawasiliano pamoja na kutumia vipengele vya lugha vilivyoteuliwa kuimarisha mawasiliano yake

Usaidizi wa ICT: Mwanafunzi aweza kutumia simu kuwasiliana na wengine kimdomo au kwa ujumbe mfupi (sms)

<table>
<tr><td colspan="3">Matarajio: Mwanafunzi aweze kutambua na kutumia msamiati unaohusiana na mawasiliano pamoja na vipengele vya lugha vilivyoteuliwa katika mawasiliano.</td></tr>
<tr><th>Umilisi
Mwanafunzi:</th><th>Shughuli za Masomo</th><th>Tathmini Pendekezwa
Mwanafunzi:</th></tr>
<tr><td>a. atambue msamiati wa vyombo vya mawasiliano</td><td>Vyombo vya mawasiliano Mwalimu aelekeze wanafunzi: 1.kutaja na kueleza vyombo vya mawasiliano kama vile: simu, rununu, barua, barua pepe, televisheni ...</td><td rowspan="6">i. atumie msamiati wa vyombo vya mawasiliano katika sentensi.
ii. aigize mazungumzo ya upigaji na upokeaji simu.
iii. asome ufahamu na kujibu maswali.
iv. ataje vivumishi virejeshi vya ngeli zote kisha atunge sentensi kwa kuvitumia.
v. ataje mifano ya visawe na kutunga sentensi kwa kutumia kila kisawe.
vi. afafanue maana ya semi alizopewa kisha atunge sentensi kwa kuzitumia.
vii. aandike barua ya kirafiki.</td></tr>
<tr><td>b. aigize mazungumzo ya simu.</td><td>2 kushiriki katika maigizo ya upigaji simu.</td></tr>
<tr><td>c. asome makala yanayohusu matumizi ya simu.</td><td>wanafunzi wasome makala kuhusu matumizi ya simu.</td></tr>
<tr><td>d. atambue vivumishi virejeshi na avitumie katika sentensi.

e. abaini visawe mbalimbali</td><td>Sarufi:
Mwalimu awaongoze wanafunzi kutunga sentensi sahihi kwa kuzingatia;
- vivumishi virejeshi (kirejeshi amba-).
- O-rejeshi na.
visawe mbalimbali kama vile: msichana-banati, mvulana- ghulamu, huzuni-majonzi …</td></tr>
<tr><td>f. atambue semi tofauti tofauti na kueleza maana yake.</td><td>Fasihi simulizi (Semi)
- kujadili maana ya semi mbalimbali.</td></tr>
<tr><td>f. atambue utaratibu wa kuandika insha ya barua ya kirafiki.
h. aandike insha ya barua ya kirafiki.</td><td>Mwalimu awasaidie wanafunzi kujadili hatua zinazopitiwa kuandika barua ya kirafiki halafu waiandike.</td></tr>
</table>

2.8 BIASHARA **Vipindi 12**

Usuli: Mafunzo haya yanalenga kumwezesha mwanafunzi kukuza msamiati unaohusiana na biashara pamoja na kutumia vipengele vya lugha vilivyoteuliwa kuimarisha mawasiliano yake.

Matarajio: Mwanafunzi aweze kutambua na kutumia msamiati unaohusiana na biashara pamoja na vipengele vya lugha vilivyoteuliwa katika mawasiliano.		
Umilisi *Mwanafunzi:*	**Shughuli za Masomo**	**Tathmini Pendekezwa** *Mwanafunzi:*
a. atambue msamiati wa pesa na malipo mbalimbali	**Msamiati wa pesa** Mwalimu aelekeze wanafunzi: 1 kutaja msamiati wa pesa kama vile; hundi, shilingi, dola, pauni ... 2 kujadili malipo mbalimbali kama vile: mshahara, kodi, ushuru, fidia..	i. atumie msamiati wa pesa katika sentensi. ii. aambatanishe msamiati wa malipo mbalimbali na maelezo yake. iii. ajadili umuhimu na madhara ya pesa. iv. ajadili huduma za benki. v. asome ufahamu kuhusu huduma za benki na kujibu maswali. vi. atunge sentensi kwa kutumia ndi- na O-rejeshi pamoja na vivumishi visisitizi. vii. adhihirishe ubunifu wa vichekesho kupitia uigizaji. viii. aandike insha fupi ya bajeti.
b. aeleze umuhimu wa pesa pamoja na madhara yake.	**Mjadala kuhusu umuhimu na madhara ya pesa** **1.** wanafunzi wajadiliane kuhusu umuhimu wa pesa na madhara yake.	
c. asome makala, atambue na kueleza huduma za benki halafu ajibu maswali.	wanafunzi **wasome** makala kuhusu huduma za benki.	
d atumie kishirikishi-ndi- na O- rejeshi katika sentensi. e abaini vivumishi visisitizi vya ngeli mbalimbali pamoja na kuvitumia katika sentensi.	**Sarufi:** Mwalimu aelekeze wanafunzi 1 kutunga sentensi sahihi kwa kutumia kishirikishi **-ndi**- na **O- rejeshi** katika umoja na wingi. 2 kuoredhesha **vivumishi visisitizi** kutokana na ngeli mbalimbali na kuvitumia katika sentensi.	
f afurahie vichekesho tofauti na kubuni vingine.	**Fasihi simulizi (Vichekesho)** - kubuni vichekesho.	
g aandike insha ya bajeti kuhusu mada aliyopewa.	wanafunzi **waandike** insha fupi ya bajeti kuhusu vitu wanavyotaka kununua sokoni.	

Usaidizi wa ICT: Mwanafunzi aweza kuzuru soko au duka la karibu na kuchunguza jinsi biashara inavyofanywa.

Usuli: Mafunzo haya yanalenga kumwezesha mwanafunzi kukuza msamiati unaohusiana na sehemu za mwili pamoja na kutumia vipengele vya lugha vilivyoteuliwa kuimarisha mawasiliano yake.

Matarajio: Mwanafunzi aweze kutambua na kutumia msamiati unaohusiana na sehemu za mwili pamoja na vipengele vya lugha vilivyoteuliwa katika mawasiliano.		
Umilisi *Mwanafunzi:*	**Shughuli za Masomo**	**Tathmini Pendekezwa** *Mwanafunzi:*
a. atambue sehemu za nje na za ndani za mwili wa binadamu	**Sehemu za nje za mwili wa binadamu** Mwalimu aelekeze wanafunzi: 1 kutaja sehemu za nje za mwili wa binadamu kama vile: kichwa, jicho, sikio midomo ...	i. ataje sehemu za nje na za ndani za mwili wa binadamu. ii. aeleze umuhimu wa sehemu za ndani na za nje za mwili wa binadamu. iii. achore kiunzi cha sehemu za nje na ndani ya mwili wa binadamu. iv. ataje na kueleza msamiati wa ulemavu. *v.* ajibu maswali kutokana na shairi kuhusu *'Ulemavu si upungufu.'* vi. atunge sentensi akitumia nomino za ngeli za LI– YA, KI–VI, U–I zinazotaja sehemu za mwili. vii. atunge sentensi kwa kushirikisha viwakilishi vya nafsi katika umoja na wingi. viii. abuni hadithi fupi. ix. aandike insha ya mwongozo kuhusu namna anavyodumisha usafi wa mwili.
b. aeleze umuhimu wa sehemu za nje na ndani za mwili.	2 kueleza umuhimu wa sehemu za nje za mwili wa binadamu.	
c. achore kiunzi cha sehemu za nje na ndani ya mwili wa binadamu	**Sehemu za ndani za mwili wa binadamu** 1. kutaja sehemu za ndani za mwili wa binadamu kama vile: ubongo, moyo, ini, figo... 2. kueleza mchakato wa usagaji wa chakula mwilini.	
d. abaini msamiati wa ulemavu.	**Msamiati wa ulemavu** 1. kubainisha msamiati wa ulemavu. kama vile: kipofu, kiziwi, kibiongo ..	
e. asome na kukariri shairi kuhusu sehemu za mwili.	wanafunzi **wasome** shairi kuhusu *'Ulemavu si upungufu.'*	
f. atambue nomino za ngeli ya Li–Ya, Ki–Vi na U–I zinazotaja sehemu za mwili na kuzitumia katika sentensi. g. ataje viwakilishi vya nafsi katika umoja na wingi halafu avitumie kutunga sentensi.	**Sarufi:** Mwalimu aongoze wanafunzi kutambua nomino za **ngeliya Li-Ya**, **Ki- Vi, na U-I** zinazorejelea sehemu za mwili na kuzitumia kutunga sentensi katika umoja na wingi. 1. Kutaja viwakilishi nafsi katika umoja na wingi na kuvitumia kutunga sentensi.	
h. abuni hadithi fupi.	**Fasihi simulizi (Hadithi fupi)** - kubuni hadithi fupi.	
i. aandike insha ya mwongozo.	wanafunzi **waandike insha** ya mwongozo kuhusu namna anavyodumisha usafi wa mwili wake.	

Usaidizi wa ICT: Mwanafunzi aweza kutumia kamera kupiga picha ya binadamu/mwenzake ambayo itatumiwa kama kielelezo.

KIDATO CHA TATU

MUHULA WA KWANZA

3.1 MADAWA YA KULEVYA **Vipindi 12**

Usuli: Mafunzo haya yanalenga kumwezesha mwanafunzi kukuza msamiati unaohusiana na madawa ya kulevya pamoja na kutumia vipengele vya lugha vilivyoteuliwa kuimarisha mawasiliano yake.

<table>
<tr><td colspan="3">Matarajio: Mwanafunzi aweze kutambua na kutumia msamiati unaohusiana na madawa ya kulevya pamoja na vipengele vya lugha katika mawasiliano yake ya kila siku.</td></tr>
<tr><td>Umilisi
Mwanafunzi:</td><td>Shughuli za masomo</td><td>Tathmini pendekezwa
Mwanafunzi:</td></tr>
<tr><td>a. atambue msamiati wa madawa ya kulevya</td><td>Msamiati wa madawa ya kulevya
Katika makundi, wanafunzi:
1 watambue madawa ya kulevya kama vile; bangi, miraa, sigara ...</td><td rowspan="7">i. atumie msamiati wa madawa ya kulevya katika sentensi
ii. ajadili aina mbalimbali za madawa za kulevya.
iii. aeleze athari za madawa ya kulevya.
iv. apendekeze njia za kuzuia athari za madawa ya kulevya
v. asome shairi na kujibu maswali.
vi. atunge sentensi akitumia kwa pamoja na masharti ya nge na ngali na kuzikanusha
vii. asimulie hadithi fupi kuhusu madawa ya kulevya.
viii. aandike insha ya hotuba kuhusu athari ya madawa ya kulevya kwa vijana wa leo.</td></tr>
<tr><td>b. atambue na kuigiza athari za madawa ya kulevya</td><td>2 wajadili aina tofauti tofauti za madawa ya kulevya, halafu, wawasilishe katika darasa zima.</td></tr>
<tr><td>c. aeleze njia mwafaka za kuzuia athari hizo.</td><td>Madhara ya madawa ya kulevya
Mwalimu awaongoze wanafunzi:
1 kutaja na kuigiza athari za madawa ya kulevya, kama vile: kupungukiwa na nguvu, kukosa usingizi, saratani ...
2 kutafuta njia za kuzuia athari hizo kutoka maktabani au tovuti.</td></tr>
<tr><td>d. asome shairi la madawa ya kulevya.</td><td>wanafunzi wasome shairi linalohusu madawa ya kulevya.</td></tr>
<tr><td>e. atunge sentensi akionyesha matumizi bora ya 'kwa'.
f. aandike sentensi sahihi akitumia masharti ya 'nge' na 'ngali' na kuzikanusha.</td><td>Sarufi:
Mwalimu aongoze wanafunzi:
1. kutunga sentensi wakitumia 'kwa' ya hali tofauti tofauti, 'nge' na 'ngali' pamoja na ukanushi wake.</td></tr>
<tr><td>g. asimulie hadithi fupi juu ya mihadarati</td><td>Fasihi simulizi (Hadithi fupi)
- kusimulia hadithi fupi juu ya madawa ya kulevya.</td></tr>
<tr><td>h. atambue hatua mwafaka za kuandika insha ya hotuba.
i. aandike insha ya hotuba.</td><td>wanafunzi waandike insha ya hotuba kuhusu athari za madawa ya kulevya kwa vijana wa leo.</td></tr>
</table>

Usaidizi wa ICT: Mwanafunzi aweza kutumia mtandao kupata maelezo zaidi kuhusu mihadarati

3.2 MAJANGA **Vipindi 12**

Usuli: Mafunzo haya yanalenga kumwezesha mwanafunzi kukuza msamiati unaohusiana na majanga pamoja na kutumia vipengele vya lugha vilivyoteuliwa kuimarisha mawasiliano yake.

Matarajio: Mwanafunzi aweze kutambua na kutumia msamiati unaohusiana na majanga pamoja na vipengele vya lugha vilivyoteuliwa katika mawasiliano.		
Umilisi *Mwanafunzi:*	**Shughuli za masomo**	**Tathmini pendekezwa** *Mwanafunzi:*
a. atambue msamiati muhimu wa majanga	**Msamiati wa majanga** Mwalimu aelekeze mwanafunzi: 1. kutaja msamiati wa majanga kama vile: mafuriko, ukame, maporomoko ya ardhi, zilizala ..	i. ajadili vitendo vinavyosababisha majanga nchini ii. aeleze madhara ya majanga pamoja na masuluhisho.
b. ataje sehemu mbalimbali zilizowahi kukumbwa na majanga	2. kutaja sehemu zilizoshuhudia majanga nchini. kama vile; maporomoko ya ardhi ya Bududa, Kigezi, mafuriko Kasese ...	iii. asome makala kuhusu maporomoko ya ardhi na kujibu maswali.
c. ajadili sababu zinazochangia majanga kutokea. d. ajadili njia mbalimbali za kuepukana na majanga hayo.	**Chanzo cha majanga** 1. kujadili sababu zinazoleta majanga. 2. kujadili majanga makubwa yaliyowahi kutokea nchini. **Madhara na suluhisho** 1. kueleza matokeo ya majanga katika taifa. 2. kujadili mambo yanayoweza kukomesha majanga.	iv. atunge sentensi kwa kutumia hali ya mazoea, viwakilishi vya sifa na azikanushe. v. akamilishe methali kisha aeleze maana ya ndani ya methali hizi pamoja na matumizi yake.
e. asome makala na kujibu maswali juu ya majanga.	wanafunzi **wasome** makala yanayohusu maporomoko ya ardhi katika wilaya ya Bududa, Kigezi na sehemu zingine.	vi. aandike insha ya ripoti kuhusu janga lililowahi kutokea nchini.
f. atunge sentensi kutumia hali ya mazoea na ukanushi wake. g. atumie viwakilishi vya sifa katika sentensi.	**Sarufi:** Mwalimu awaongoze wanafunzi kutunga sentensi kwa kuzingatia; - **hali ya mazoea** pamoja na ukanushi wake na **viwakilishi vya sifa.**	
h. akamilishe na kuelezea maana za methali mbalimbali zinazohusiana na majanga.	**Fasihi simulizi (Methali)** - kukamilisha na kutoa maana ya methali zinazohusiana na majanga.	
i. aandike insha ya ripoti juu ya majanga na madhara yake.	wanafunzi **waandike ripoti** kuhusu janga lolote lililotokea nchini mwao.	

Usaidizi wa ICT: Mwanafunzi aweza kutumia picha iliyopigwa kwenye sehemu iliyokumbwa na janga, au mtandao kupata majanga tofauti yanayotokea duniani.

3.3 SHEREHE ZA KITAIFA **Vipindi 12**

Usuli: Mafunzo haya yanalenga kumwezesha mwanafunzi kukuza msamiati unaohusiana na sherehe za kitaifa pamoja na kutumia vipengele vya lugha vilivyoteuliwa kuimarisha mawasiliano yake.

Matarajio: Mwanafunzi aweze kutambua na kutumia msamiati unaohusiana na sherehe mbalimbali za kitaifa pamoja na vipengele vya lugha vilivyoteuliwa katika mawasiliano.

Umilisi *Mwanafunzi:*	**Shughuli za masomo**	**Tathmini pendekezwa** *Mwanafunzi:*
a. atambue sherehe mbalimbali za kitaifa.	**Sherehe mbalimbali za kitaifa** katika makundi wanafunzi: 1. watambue sherehe za kitaifa.	i. aeleze siku kuu zote za kitaifa na umuhimu wake. ii. asome makala yanayohusu wazalendo waliopigania uhuru na kujibu maswali iii. atunge sentensi akutumia viwakilishi vya idadi pamoja na*'ki'*ya masharti kisha azikanushe. iv. akariri shairi juu ya sherehe aliyowahi kuhudhuria. v. aandike insha ya wasifu kuhusu mzalendo mashuhuri nchini aliyepigania uhuru.
b. asimulie hadithi juu ya sherehe aliyowahi kuhudhuria.	2. wasimulie siku kuu mbalimbali za kitaifa walizowahi kuhudhuria.	
c. aeleze umuhimu wa sherehe za kitaifa.	**Umuhimu wa sherehe za kitaifa** Mwalimu awaongoze, 1 kueleza umuhimu wa sherehe za siku kuu za kitaifa. 2 kuigiza sherehe ya siku kuu ya uhuru.	
d. asome makala kuhusu uzalendo na kujibu maswili.	wanafunzi **wasome** makala kuhusu wazalendo waliopigania uhuru wa taifa la Uganda.	
e. atambue na kutumia viwakilishi vya idadi katika sentensi f. atunge sentensi akitumia *'ki'*ya masharti halafu azikanushe .	**Sarufi:** mwalimu aongoze wanafunzi kutunga sentensi wakitumia **Viwakilishi vya idadi** • **na *'ki'*ya masharti** halafu azikanushe.	
g. akariri shairi h. afafanue istiara mbalimbali.	**Fasihi simulizi (Shairi)** - kukariri shairi juu ya sherehe. - kueleza istiari	
i. atambue mbinu za kuandika insha ya wasifu. j. aandike insha ya ya wasifu.	wanafunzi **waandike wasifu** wa shujaa yeyote aliyepigania uhuru wa nchi yake.	

Usaidizi wa ICT: Mwanafunzi aweza kutumia mtandao kupata picha ya sherehe ya uhuru uwanjani Kololo.

MUHULA WA PILI

3.4 HAKI ZA BINADAMU **Vipindi 12**

Usuli: Mafunzo haya yanalenga kumwezesha mwanafunzi kukuza msamiati unaohusiana na haki za binadamu pamoja na kutumia vipengele vya lugha vilivyoteuliwa kuimarisha mawasiliano yake

Matarajio: Mwanafunzi aweze kutambua na kutumia msamiati unaohusiana na haki za binadamu pamoja na vipengele vya lugha vilivyoteuliwa katika mawasiliano.

Umilisi *Mwanafunzi:*	**Shughuli za masomo**	**Tathmini pendekezwa** *Mwanafunzi:*
a. ataje maneno yenye uhusiano na haki za binadamu.	**Njia za ukiukaji** mwalimu awaongoze wanafunzi: 1 kutaja msamiati unaohusiana na haki za binadamu	i. atumie msamiati katika sentensi. ii. aigize jinsi mtoto wa kike anavyochukuliwa katika jamii yake. iii. asimulie hadithi ya utumwa. iv. ataje mashirika yanayotetea haki za binadamu na kueleza umuhimu wa mashirika hayo. v. asome makala inayohusu biashara ya watumwa na kujibu maswali. vi. ageuze vitenzi viwe nomino na atunge sentensi kutokana na nomino hizo. vii. abaini vitawe mbalimbali na kutunga sentensi kutokana navyo. viii. ataje nomino za ngeli ya U–U kisha atunge sentensi kwa kuzitumia. ix. aandike insha ya methali.
b. aeleze njia mbalimbali za ukiukaji wa haki za binadamu	2 kuorodhesha mifano ya njia mbalimbali za ukiukaji wa haki za binadamu, kama vile: ubakaji, mauaji, uporaji ..	
c. afafanue jinsi haki za binadamu zinavyokiukwa kupitia maigizo.	3 kusimulia hadithi fupi ya biashara ya watumwa walionyimwa haki zao.	
d. atambue mashirika ya utetezi wa haki za binadamu. e. atathmini jinsi mashirika yanavyotekeleza haki za binadamu.	**Mashirika ya utetezi wa haki za binadamu** 1. kutaja mifano ya mashirika mbalimbali yanayohusika na utetezi wa haki za binadamu. 2 kueleza dhima ya mashirika hayo.	
f. asome makala yanayohusu haki za binadamu na kujibu maswali.	wanafunzi **wasome** makala yanayohusu biashara ya utumwa katika karne ya 19.	
g. aeleze unominishaji wa vitenzi na kutumia nomino zalika katika sentensi. h. abainishe maana mbalimbali kutoka kila kitawe. i. atumie nomino za ngeli ya U– U katika sentensi.	**Sarufi:** mwalimu awashirikishe wanafunzi kueleza dhana ya **Unominishaji wa vitenzi** halafu watumie nomino zalika kutunga sentensi. Aidha, watambue **vitawe** pamoja na nomino za **ngeli ya U–U** kisha wazitumie kutunga sentensi kwa kuzingatia; upatanishi wa kisarufi.	
j. ajadili jinsi haki zinavyokiukwa katika hadithi fupi.	**Fasihi simulizi (Hadithi fupi)** - wanafunzi wasome hadithi inayohusiana na haki za binadamu.	
k. aandike insha ya methali.	wanafunzi **waandike insha ya methali** kuhusu *'Asiyesikia la mkuu huvunjika guu.'*	

Usaidizi wa ICT: Mwanafunzi aweza kutumia mtandao kupata ujumbe zaidi kuhusu haki za binadamu hasa katika nchi nyingine za dunia hii.

3.5 UONGOZI WA KITAIFA — Vipindi 12

Usuli: Mafunzo haya yanalenga kumwezesha mwanafunzi kukuza msamiati unaohusiana na uongozi wa kitaifa pamoja na kutumia vipengele vya lugha vilivyoteuliwa kuimarisha mawasiliano yake.

Matarajio: Mwanafunzi aweze kutambua na kutumia msamiati unaohusiana na uongozi wa kitaifa pamoja na vipengele vya lugha vilivyoteuliwa katika mawasiliano.

Umilisi *Mwanafunzi:*	**Shughuli za masomo**	**Tathmini pendekezwa** *Mwanafunzi:*
a. atambue msamiati wa uongozi na ala za uongozi.	**Msamiati wa uongozi wa taifa** Mwalimu aelekeze wanafunzi: 1. kutaja msamiati wa uongozi na ala za uongozi kama vile rais, waziri, mwenyekiti, bendera, nembo ...	i. atumie msamiati wa uongozi kutunga sentensi. ii. aeleze nafasi za viongozi mbalimbali katika jamii. iii. aeleze umuhimu wa nembo. iv. aigize maigizo ya kufanya kampeni kwa lengo la kudhihirisha shughuli mbalimbali za zoezi hili. v. asome makala kisha ajibu maswali. vi. atunge sentensi kwa kutumia viwakilishi viashiria. vii. aorodheshe vihisishi mbalimbali na kuvitumia kutunga sentensi. viii. aandike vinyume vya vitenzi alivyopewa. ix. aandike nomino za ngeli ya I–ZI kisha atunge sentensi kwa kuzitumia. x. afupishe makala kwa maneno kati ya 80 na 100.
b. afafanue nyadhifa za viongozi mbalimbali.	**2.** kuleza nyadhifa za viongozi mbalimbali.	
c. atambue dhima za nembo za kitaifa.	**Dhima za nembo** 1. kueleza umuhimu wa nembo.	
d. adhihirishe shughuli mbalimbali katika kampeni.	**Kampeni za uchaguzi** **1.** wanafunzi waigize shughuli mbalimbali zinazojitokeza wakati wa kampeni.	
e. asome makala kuhusu matokeo ya uchaguzi mkuu na kujibu maswali.	wanafunzi **wasome** makala kuhusu matokeo ya uchaguzi mkuu uliofanyika nchini.	
f. atambue viwakilishi viashiria, vihisishi, nomino za ngeli ya I–Zi zinazohusiana na uongozi na azitumie katika sentensi. g. aeleze vinyume vya vitenzi na kuvitumia katika sentensi.	**Sarufi:** Mwalimu awaongoze wanafunzi kutunga sentensi wakitumia: • **Viwakilishi viashiria** • **Vihisishi** • **Vinyume** Aidha kutambua nomino za **Ngeli ya I–Zi** zinazohusiana na uongozi wazitumie katika sentensi sahihi kwa kuzingatia upatanishi wa sarufi.	
h. ajadili jinsi uongozi unavyoendelezwa kulingano na hadithi fupi.	**Fasihi simulizi (Hadithi fupi)** - kufahamu uongozi na matokeo yake.	
i. achanganue hatua mwafaka za ufupishaji wa makala. j. afupishe makala kwa maneno aliyoagizwa.	wanafunzi **waandike Ufupisho** kuhusu *nchi yetu* kwa kutumia maneno kati ya 80 na 100.	

Usaidizi wa ICT: Mwanafunzi aweza kutumia picha iliyopigwa kwenye mkutano wa kampeni kudhihirisha mambo yanayotokea wakati wa uchaguzi.

3.6 HALI YA ANGA **Vipindi 12**

Usuli: Mafunzo haya yanalenga kumwezesha mwanafunzi kukuza msamiati unaohusiana na hali ya anga na kutumia vipengele vya lugha vilivyoteuliwa kuimarisha mawasiliano yake.

Matarajio: Mwanafunzi aweze kutambua na kutumia msamiati unaohusiana na hali ya anga pamoja na vipengele vya lugha vilivyoteuliwa katika mawasiliano yake.		
Umilisi *Mwanafunzi:*	**Shughuli za masomo**	**Tathmini pendekezwa** *Mwanafunzi:*
a. atambue msamiati wa hali ya anga	**Kusikiliza na kuzungumza:** **Msamiati wa hali ya anga** Mwalimu aelekeze wanafunzi: 1 kuorodhesha msamiati wa hali ya anga kama vile; jua, upepo, mvua ..	i. atumie msamiati wa hali ya anga katika sentensi. ii. aeleze umuhimu na madhara ya hali ya anga. iii. asome ufahamu kisha ajibu maswali. iv. atunge sentensi kwa kutumia vivumishi vya pekee na*'po'* ya wakati halafu azikanushe. v. akariri shairi juu ya anga. vi. amwandikie rafiki yake anayeishi Ulaya barua pepe inayohusu hali ya anga nchini.
b. ajadili umuhimu wa hali ya anga	**Umuhimu wa hali ya anga** 2 Kujadili umuhimu wa hali ya anga kama vile: jua – joto, mvua – maji, n.k.	
c. aeleze matokeo mabaya ya hali ya anga	**Maadhara ya hali ya anga** 3 Kujadili ubaya wa hali ya anga kama vile: jua kali – ukame, mvua nyingi – mafuriko n.k.	
d. asome makala yanayohusu athari za kiangazi barani Afrika na kujibu maswali.	wanafunzi wasome makala kuhusu athari za kiangazi barani Afrika	
e. atumie vivumishi vya pekee na "po" ya wakati katika sentensi.	**Sarufi** Mwalimu aongoze wanafunzi kutunga sentensi wakitumia: **Vivumishi vya pekee, *'po'* ya wakati** pamoja na **ukanushi wake**	
f. achambue ujumbe wa shairi	**Fasihi simulizi (Shairi)** - kukariri na kuchambua ujumbe katika shairilinalohusu hali ya anga.	
g. aeleze mbinu za kuandika insha ya barua pepe. h. aandike insha ya barua pepe.	wanafunzi **waandike barua pepe** kwa marafiki zao wanaoishi Ulaya inayohusu hali ya anga nchini.	

Usaidizi wa ICT: Mwanafunzi aweza kutumia mtandao kupata ujumbe zaidi kuhusu hali ya anga nchini na barani Afrika.

MUHULA WA TATU

3.7 JUMUIYA YA AFRIKA MASHARIKI **Vipindi 12**

Usuli: Mafunzo haya yanalenga kumwezesha mwanafunzi kukuza msamiati unaohusiana na Jumuiya ya Afrika Mashariki pamoja na kutumia vipengele vya lugha vilivyoteuliwa kuimarisha mawasiliano yake.

<table>
<tr><td colspan="3">Matarajio: Mwanafunzi aweze kutambua na kutumia msamiati unaohusiana na Jumuiya ya Afrika Mashariki pamoja na vipengele vya lugha vilivyoteuliwa katika mawasiliano.</td></tr>
<tr><td>Umilisi
Mwanafunzi:</td><td>Shughuli za masomo</td><td>Tathmini pendekezwa
Mwanafunzi:</td></tr>
<tr><td>a. aimbe au akariri wimbo wa Jumuiya ya Afrika Mashariki.</td><td>Wimbo wa Jumuiya ya Afrika Mashariki
Mwalimu aongoze wanafunzi: 1 kukariri na kuimba wimbo wa Jumuiya ya Afrika Mashariki.</td><td rowspan="7">i. aimbe beti zote za wimbo wa Afrika Mashariki.
ii. ataje mataifa yanayojenga Jumuiya ya Afrika Mashariki.
iii. aeleze umuhimu wa muungano wa Jumuiya ya Afrika Mashariki.
iv. asome ufahamu na kujibu maswali kuhusu mambo yaliyosababisha kuzinduliwa kwa Jumuiya ya Afrika Mashariki.
v. atumie viwakilishi virejeshi, udogo na ukubwa wa nominokatika sentensi na maelezo yake ya kawaida.
vi. atunge sentensi kwa kutumia vinyume vya vitenzi.
vii. Atoe majibu ya mafumbo aliyofumbwa.
viii. aandike insha ya maelezo kuhusu faida ya muungano wa Jumuiya ya Afrika Mashariki.</td></tr>
<tr><td>b. aeleze ujumbe wake.
c. ataje nchi zinazounda Jumuiya ya Afrika Mashariki.</td><td>2 Kutambua ujumbe katika wimbo
3 kutaja nchi zinazopatikana katika Jumuiya ya Afrika Mashariki.</td></tr>
<tr><td>d. ajadili umuhimu wa muungano wa Jumuiya ya Afrika Mashariki.</td><td>Umuhimu wa Jumuiya ya Afrika Mashariki
1. kueleza umuhimu wa muungano wa jumuiya ya Afrika Mashariki.</td></tr>
<tr><td>e. asome makala na kujibu maswali.</td><td>wanafunzi wasome makala yanayohusu sababu za kuzinduliwa kwa Jumuiya ya Afrika Mashariki.</td></tr>
<tr><td>f. atunge sentensi akitumia viwakilishi virejeshi
g. udogo na ukubwa wa nomino
h. atambue vinyume vya vitenzi na avitumie katika sentensi.</td><td>Sarufi
Mwalimu aongoze wanafunzi kutunga sentensi wakitumia:
Viwakilishi virejeshi, Udogo na ukubwa pamoja na Vinyume vya vitenzi</td></tr>
<tr><td>i. afumbue mafumbo mbalimbali.</td><td>Fasihi simulizi (Mafumbo)
- Wanafunzi wafumbe na kufumbua mafumbo mbalimbali.</td></tr>
<tr><td>j. atambue hatua mwafaka za uandishi wa insha ya maelezo.
k. aandike insha kuhusu Jumiya ya Afrika Mashariki.</td><td>wanafunzi waandike insha ya maelezo kuhusu faida ya muungano wa Jumuiya ya Afrika Mashariki.</td></tr>
</table>

Usaidizi wa ICT: Mwanafunzi aweza kutumia mtandao kupata ujumbe zaidi kuhusu Jumuia ya Afrika Mashariki.

3.8 MAVAZI NA MAPAMBO

Vipindi 12

Usuli: Mafunzo haya yanalenga kumwezesha mwanafunzi kukuza msamiati unaohusiana na mavazi, mapambo, pamoja na kutumia vipengele vya lugha vilivyoteuliwa kuimarisha mawasiliano yake.

Matarajio: Mwanafunzi aweze kutambua na kutumia msamiati unaohusiana na mavazi, mapambo, pamoja na vipengele vya lugha vilivyoteuliwa katika mawasiliano.

Umilisi *Mwanafunzi:*	**Shughuli za masomo**	**Tathmini pendekezwa** *Mwanafunzi:*
a. atambue msamiati wa mavazi mbalimbali.	**Misamiati ya mavazi** **1.** katika makundi wanafunzi watambue msamiati wa mavazi mbalimbali.	i. atumie msamiati wa mavazi katika sentensi. ii. aambatanishe aina ya mavazi dhidi ya watu wanaoyatumia. iii. ataje aina mbalimbali ya mapambo. iv. asome ufahamu unaohusu mavazi na mapambo kisha ajibu maswali. v. atunge sentensi kwa kutumia vivumishi vya *'ki' ya* mfanano na wakati usiodhihirika halafu azikanushe. vi. aeleze na kutumia semi katika sentensi vii. aandike insha ya mdokezo.
b. afafanue mavazi yanayovaliwa na tamaduni mbalimbali.	**2.** waeleze aina mbalimbali za watu (tamaduni) wanaotumia mavazi ambayo yametambuliwa.	
c. atambue mapambo mbalimbali yanayotumiwa na watu.	**Msamiati wa mapambo** mwalimu awaelekeze: 1. kutaja msamiati wa mapambo	
d. aeleze aina tofauti za watu wanaotumia mapambo mbalimbali.	**2.** kueleza aina mbalimbali za watu wanaotumia mapambo yaliyotajwa.	
e. asome makala na kujibu maswali.	wanafunzi **wasome**makala kuhusu mavazi na mapambo ya mwanamke	
f. atumie vivumishi vya *'ki' ya* mfanano kutunga sentensi. g. atambue wakati usiodhihirika, autumie katika sentensi halafu azikanushe.	**Sarufi:** mwalimu awaongoze wanafunzi kutunga sentensi wakitumia: • **Vivumishi vya *'ki' ya* mfanano** • **Wakati usiodhihirika na ukanushi wake**	
h. achanganue semi mbalimbali na kueleza maana zake.	**Fasihi simulizi (Semi)** - kueleza maana ya semi mbalimbali.	
i. atambue hatua za kuandika insha ya mdokezo. j. aandike insha ya mdokezo.	wanafunzi **waandike** insha ya mdokezo juu ya mavazi ya kitamaduni.	

Usaidizi wa ICT: Mwanafunzi aweza kutumia kanda iliyonaswa ikionyesha watu kwenye sherehe ya kitamaduni katika mavazi yao.

3.9 RANGI MBALIMBALI **Vipindi 12**

Usuli: Mafunzo haya yanalenga kumwezesha mwanafunzi kukuza msamiati unaohusiana na rangi mbalimbali pamoja na kutumia vipengele vya lugha vilivyoteuliwa kuimarisha mawasiliano yake.

Matarajio: Mwanafunzi aweze kutambua na kutumia msamiati unaohusiana na rangi mbalimbali pamoja na vipengele vya lugha vilivyoteuliwa katika mawasiliano.		
Umilisi *Mwanafunzi:*	**Shughuli za masomo**	**Tathmini pendekezwa** *Mwanafunzi:*
a. ataje rangi mbalimbali na aeleze maana yake.	**Msamiati wa rangi mbalimbali** mwalimu aelekeze wanafunzi: 1. kutaja rangi mbalimbali kama vile: kijani, eupe, eusi .. 2. kufafanua maana inayosheheni ndani ya rangi tofauti tofauti.	i. aeleze maana iliyojikita katika rangi mbalimbali. ii. ataje rangi zote saba zinazopatikana katika upinde wa mvua. iii. aeleza maana ya rangi zilizo katika taa za barabarani. iv. asome ufahamu kisha ajibu maswali. v. atumie viwakilishi vya pekee, -a unganifu na vielezi katika sentensi na maelezo yake ya kawaida. vi. atunge shairi juu ya rangi. vii. afupishe makala aliyopewa kwa maneno 100.
b. abaini rangi tofauti za upinde wa mvua.	**Upinde wa mvua** kubainisha rangi mbalimbali za upinde wa mvua.	
c. atambue rangi zilizo katika taa za barabarani na aeleze maana ya rangi hizo.	**Ishara za rangi mbalimbali i** **Taa za barabarani** kutaja rangi zilizo katika taa za barabarani na kueleza maana ya rangi hizo.	
d. atambue rangi zilizo katika bendera ya taifa na aeleze maana ya rangi hizo.	**ii Rangi za bendera** kutaja rangi zilizo katika bendera ya taifa na kueleza maana ya rangi hizo.	
e. asome makala na kujibu maswali. f. aeleze jinsi ya kuepuka ajali barabarani	wanafunzi **wasome** makala kuhusu usalama barabarani.	
g. atunge sentensi akitumia: `-a`unganifu, viwakilishi vya pekee na vielezi vya mahali na wakati.	**Sarufi:** Mwalimu aongoze wanafunzi kutambua **Vivumishi vya –a unganifu,** **Viwakilishi vya pekee,** **vielezi vya mahali na vya wakati** na kuvitumia kutunga sentensi.	
h. abuni shairi kuhusu rangi tofauti.	**Fasihi simulizi (Shairi)** - wanafunzi katika makundi wabuni shairi kuhusu rangi mbali mbali.	
i. atambue kanuni za ufupishaji. j. afupishe makala.	wanafunzi **wafupishe** makala kwa maneno 100.	

Usaidizi wa ICT: Mwanafunzi aweza kutumia mtandao kupata maelezo ya rangi za upinde wa mvua

KIDATO CHA NNE MUHULA

WA KWANZA

4.1 UZALENDO

Vipindi 12

Usuli: Mafunzo haya yanalenga kumwezesha mwanafunzi kukuza msamiati unaohusiana na uzalendo pamoja na kutumia vipengele vya lugha vilivyoteuliwa kuimarisha mawasiliano yake.

Matarajio: Mwanafunzi aweze kutambua na kutumia msamiati unaohusiana na uzalendo pamoja na vipengele vya lugha vilivyoteuliwa katika mawasiliano yake ya kila siku.

Umilisi *Mwanafunzi:*	**Shughuli za Masomo**	**Tathmini Pendekezwa** *Mwanafunzi:*
a. atambue msamiati wa uzalendo	**Msamiati wa uzalendo** Mwalimu aelekeze wanafunzi: 1. kutaja msamiati wa uzalendo kama vile: uhuru, amani, upendo, umoja ..	i. ataje msamiati wa uzalendo na aitumie katika sentensi. ii. aeleze manufaa ya uzalendo. iii. asome makala inayohusu uzalendo kisha ajibu maswali. iv. atunge sentensi mbalimbali na kuzikanusha kwa kutumia O-rejeshi. v. ageuze sentensi kutoka usemi halisi hadi usemi wa taarifa na kinyume chake. vi. aeleze maana ya ndani ya methali atakazopewa katika zoezi pamoja na matumizi yake. vii. aandike insha ya masimulizi juu ya uzalendo.
b. aeleze umuhimu wa uzalendo.	2. kueleza umuhimu wa uzalendo. -	
c. aigize vitendo vya uzalendo.	**Shughuli za kizalendo** **1.** kudhihirisha uzalendo kupitia maigizo. **2.** kuimba nyimbo za kizalendo.	
d. asome na kujibu maswali kuhusu makala.	wanafunzi **wasome** makala yanayohusu jinsi Uganda ilivyopata uhuru wake.	
e. atunge sentensi akitumia vivumishi virejeshi na O-rejeshi halafu azikanushe. f. ageuze sentensi halisi ziwe za taarifa na kinyume chake.	**Sarufi:** Mwalimu aongoze wanafunzi: kutunga sentensi wakitumia **Vivumishi virejeshi, O– rejeshi na ukanushi wake** pamoja na**,** **Usemi halisi na usemi wa taarifa.**	
g. achambue shairi ili apate ujumbe unaopatikana katika shairi hilo.	**Fasihi simulizi (Shairi na methali)** - kuchambua shairi linalohusu uzalendo.	
h. aeleze maana katika methali mbalimbali.	- kufafanua maana fiche ya methali mbalimbali.	
i. aandike insha ya masimulizi juu ya uzalendo.	wanafunzi **waandik**e insha ya masimulizi juu ya uzalendo.	

Usaidizi wa ICT: Mwanafunzi aweza kutumia mtandao kupata maelezo zaidi kuhusu uzalendo, wazalendo wa kiAfrika na vitendo vya kizalendo

4.2 AMANI NA USALAMA **Vipindi 12**

Usuli: Mafunzo haya yanalenga kumwezesha mwanafunzi kukuza msamiati unaohusiana na amani na usalama pamoja na kutumia vipengele vya lugha vilivyoteuliwa kuimarisha mawasiliano yake.

Matarajio: Mwanafunzi aweze kutambua na kutumia msamiati unaohusiana na amani na usalama pamoja na vipengele vya lugha vilivyoteuliwa katika mawasiliano.		
Umilisi *Mwanafunzi:*	**Shughuli za Masomo**	**Tathmini Pendekezwa** *Mwanafunzi:*
a. atambue msamiati wa amani na usalama.	**Msamiati wa amani na usalama** mwalimu aelekeze wanafunzi: 1. kutaja msamiati wa amani na usalama. 2. Kueleza tofauti baina ya amani na usalama.	i. atumie msamiati wa amani na usalama katika sentensi. ii. aeleze umuhimu wa mashirika yanayoendeleza amani na usalama nchini. iii. apendekeze hatua mwafaka ya kusuluhisha vitendo vibaya vinavyokiuka amani na usalama. iv. asome ufahamu kuhusu jinsi ya kudumisha amani na usalama kisha ajibu maswali. v. atunge sentensi kwa kutumia viunganishi na viwakilishi vimilikishi. vi. ataje mifano ya nomino za makundi na kuzitumia kutunga sentensi. vii. ajadili maudhui ya usalama kutoka novela. viii. aandike insha ya tahariri kuhusu usalama huku akizingatia alama za uakifishaji.
b. afafanue mashirika yanayoendeleza amani na usalama. c. atathmini dhima ya mashirika yanayoendeleza usalama.	**Dhima ya mashirika yanayoendeleza usalama** **1.** Katika makundi wanafunzi watambue mashirika ya usalama na kueleza umuhimu wa mashirika hayo.	
d. ajadili vitendo vinavyoashiria ukuaji wa amani na usalama.	**Ishara za ukuaji wa amani na usalama** 1. wajadili vitendo vinavyoashiria ukuaji wa amani na usalama. 2. wapendekeze hatua za kuangamiza vitendo vinavyokosesha amani na usalama.	
e. asome makala kuhusu jinsi ya kudumisha amani na usalama kisha ajibu maswali.	wanafunzi **wasome** makala kuhusu jinsi ya kudumisha amani na usalama.	
f. atumie vimilikishi na viunganishi katika sentensi. g. atambue nomino za h. makundi halafu azitumie kutunga sentensi. i. abaini na kutumia alama zote za uakifishaji katika sentensi na uandishi wa insha.	**Sarufi:** mwalimu aongoze wanafunzi kutunga sentensi wakitumia: **Viwakilishi vimilikishi, Viunganishi, Nomino za makundi** pia waeleze **alama za uakifishaji na** wazitumie katika maandishi.	
j. aeleze maudhui ya usalama katika novela husika.	**Novela** - wanafunzi wasome na kuchambua maudhui katika hadithi fupi - inayohusu amani na usalama.	
k. atambue hatua muhimu za uandishi wa insha ya tahariri. l. aandike insha ya tahariri.	wanafunzi **waandike** insha ya tahariri kuhusu amani na usalama.	

Usaidizi wa ICT: Mwanafunzi aweza kutumia mtandao kupata maelezo zaidi kuhusu mashirika na njia za kudumisha amani na usalama duniani.

4.3 MIGOGORO NA MARIDHIANO — Vipindi 12

Usuli: Mafunzo haya yanalenga kumwezesha mwanafunzi kukuza msamiati unaohusiana na migogoro na maridhiano pamoja na kutumia vipengele vya lugha vilivyoteuliwa kuimarisha mawasiliano yake.

<table>
<tr><td colspan="3">Matarajio: Mwanafunzi aweze kutambua na kutumia msamiati unaohusiana na migogoro na maridhiano pamoja na vipengele vya lugha vilivyoteuliwa katika mawasiliano.</td></tr>
<tr><td>Umilisi
Mwanafunzi:</td><td>Shughuli za Masomo</td><td>Tathmini Pendekezwa
Mwanafunzi:</td></tr>
<tr><td>a. aainishe migogoro mbalimbali inayoibuka katika jamii.</td><td>Migogoro mbalimbali katika jamii
mwalimu aelekeze wanafunzi:
1. kutaja aina mbalimbali za migogoro katika jamii kama vile: migogoro ya kisiasa, migogoro ya kidini, migogoro ya kiukoo, migogoro ya kiuchumi ..</td><td rowspan="9">i. atambue na aeleze aina mbalimbali za migogoro katika jamii yake.
ii. ajadili chanzo na madhara ya migogoro katika familia, biashara, siasa na dini.
iii. apendekeze hatua mwafaka zinazoweza kutumiwa ili kuepukana na tatizo la migogoro.
iv. ataje mashirika pamoja na watu mashuhuri wanaoshughulikia utatuzi wa migogoro.
v. asome ufahamu kuhusu uwiano na maridhiano kisha ajibu maswali.
vi. atunge sentensi kwa kushirikisha viwakilishi visisitizi, usemi halisi na masharti ya ngeli na ngali.
vii. ategue vitendawili alivyoulizwa.
viii. aandike insha ya kumbukumbu.</td></tr>
<tr><td>b. afafanue chanzo cha migogoro hiyo</td><td>2 kueleza kiini cha migogoro hii.</td></tr>
<tr><td>c. ajadili madhara ya migogoro katika jamii.</td><td>Athari za migogoro
1. wanafunzi wajadili athari za migogoro katika jamii.</td></tr>
<tr><td>d. atambue mashirika na watu mashuhuri wanaohusika katika utatuzi wa migogoro.</td><td>Mashirika na watu wanaohusika katika utatuzi wa migogoro
1. wataje mashirika mbalimbali yanayohusika na utatuzi wa migogoro.
2. watambue watu mashuhuri wanaohusika na utatuzi wa mizozo.</td></tr>
<tr><td>e. asome hadithi inayohusu uwiano na maridhiano na kujibu maswali.</td><td>wanafunzi wasome makala kuhusu uwiano na maridhiano</td></tr>
<tr><td>f. atambue vivumishi visisitizi na kuvitumia katika sentensi.
g. atumie misemo halisi katika mazungumzo yake.
h. atunge sentensi sahihi akitumia ngali na ngeli.</td><td>Sarufi:
Mwalimu awashirikishe wanafunzi kutunga sentensi wakizingatia: Viwakilishi visisitizi,
Usemi halisi na hali ya
Ngali na Ngeli</td></tr>
<tr><td>i. atambue migogoro katika hadithi</td><td>Novela
- migogoro katika hadithi.</td></tr>
<tr><td>j. atege na kutegua vitendawili mbali mbali.</td><td>Fasihi simulizi (Vitendawili)
- wanafunzi wattege na kutegua vitendawili mbalimbali.</td></tr>
<tr><td>k. aeleze utaratibu wa kuandika kumbukumbu.
l. aandike insha ya kumbukumbu.</td><td>wanafunzi waandike insha ya kumbukumbu za mkutano uliotokea kutatua migogoro katika familia.</td></tr>
</table>

Usaidizi wa ICT: Mwanafunzi aweza kutumia picha iliyopigwa au kanda ya kunasia picha na sauti inayoonyesha zogo na zahama baina ya watu katika maandamano na polisi mjini ili aeleze migogoro inayotokea.

MUHULA WA PILI

4.4 JINSIA **Vipindi 12**

Usuli: Mafunzo haya yanalenga kumwezesha mwanafunzi kukuza msamiati unaohusiana na jinsia pamoja na kutumia vipengele vya lugha vilivyoteuliwa kuimarisha mawasiliano yake.

<table>
<tr><td colspan="3">Matarajio: Mwanafunzi aweze kutambua na kutumia msamiati unaohusiana na jinsia pamoja na vipengele vya lugha vilivyoteuliwa katika mawasiliano.</td></tr>
<tr><td>Umilisi
Mwanafunzi:</td><td>Shughuli za Masomo</td><td>Tathmini Pendekezwa
Mwanafunzi:</td></tr>
<tr><td>a. atambue msamiati unaohusiana na jinsia.
b. aeleze haki za kijinsia.</td><td>Msamiati wa jinsia
Mwalimu aelekeze wanafunzi:
1. kutaja msamiati unaohusiana na jinsia.
2. Kufafanua haki za kijinsia.</td><td rowspan="7">i. atumie msamiati wa kijinsia katika sentensi na mazungumzo yake ya kawaida.
ii. asimulie hadithi kuhusu umuhimu wa kupigania haki za jinsia.
iii. ajadili dhima ya mwanamke katika maendeleo ya nchi.
iv. aeleze haki za kijinsia katika jamii.
v. asome shairi kisha ajibu maswali.
vi. atunge sentensi akitumia viwakilishi vya -a unganifu naki- ya mfanano.
vii. aeleze maana ya juu na ya ndani ya methali zinazohusu jinsia.
viii. aandike insha ya onyo inayokashifu vitendo vya ubaguzi wa kijinsia katika jamii.</td></tr>
<tr><td>c. ajadili dhima ya mwanamke katika maendeleo ya nchi.</td><td>Mjadala
wanafunzi wajadiliane kuhusu dhima ya mwanamke katika maendeleo ya nchi.
Haki za mtoto wa kike
waigize elimu kama haki ya msichana na mvulana kijijini.</td></tr>
<tr><td>d. asome shairi linalohusu haki za kijinsia na kujibu maswali.</td><td>wanafunzi wasome shairi linalohusu haki za jinsia</td></tr>
<tr><td>e. aainishe viwakilishi vya -a unganifu kulingana na ngeli mbalimbali na atunge sentensi kwa kuvitumia.
f. atambue vivumishi vya ki- ya mfanano na matumizi yake katika sentensi.</td><td>Sarufi:
Mwalimu awaongoze wanafunzi kutunga sentensi wakitumia:
Viwakilishi vya a- unganifu na Vivumishi vya ki- ya mfanano</td></tr>
<tr><td>g. ahakiki usawa wa kijinsia katika jamii yake.</td><td>Tamthilia
- kuhakiki usawa wa kijinsia.</td></tr>
<tr><td>h. afafanue maana kamili ya methali tofauti na matumizi yake.</td><td>Fasihi simulizi (Methali)
kueleza maana bayana na maana batini ya methali zinazohusu jinsia.</td></tr>
<tr><td>i. aeleze utaratibu wa kuandika insha ya onyo na ilani.
j. aandike insha ya onyo.</td><td>wanafunzi waandike onyo dhidi ya ubaguzi wa kijinsia katika jamii.</td></tr>
</table>

Usaidizi wa ICT: Mwanafunzi aweza kutumia picha mbalimbali zinazoonyesha mtoto wa kike akipewa haki sawa na mvulana kwa mfano: nyumbani, shuleni na kwingine.

4.5 NGOMA NA BURUDANI **Vipindi 12**

Usuli: Mafunzo haya yanalenga kumwezesha mwanafunzi kukuza msamiati unaohusiana na ngoma na burudani pamoja na kutumia vipengele vya lugha vilivyoteuliwa kuimarisha mawasiliano yake.

Matarajio: Mwanafunzi aweze kutambua na kutumia msamiati unaohusiana na ngoma na burudani pamoja na vipengele vya lugha vilivyoteuliwa katika mawasiliano.

Umilisi *Mwanafunzi:*	**Shughuli za Masomo**	**Tathmini Pendekezwa** *Mwanafunzi:*
a. atambue ngoma mbalimbali za kitamaduni.	**Ngoma mbalimbali za kitamaduni** Mwalimu aelekeze wanafunzi: **1.** kutaja msamiati wa ngoma mbalimbali za kitamaduni.	i. atumie msamiati wa ngoma za kitamaduni katika mazungumzo yake . ii. ashiriki katika tamasha la kucheza ngoma za kitamaduni kupitia uigizaji. iii. afafanue umuhimu wa burudani katika jamii. iv. ataje sehemu zilizo mashuhuri nchini katika burudani. v. asome ufahamu kuhusu burudani mbalimbali za kitamaduni kisha ajibu maswali. vi. atunge sentensi kwa kutumia viwakilishi virejeshi, ngeli ya PA-KU- MU, na hali za udogo na ukubwa wa nomino. vii. andike matangazo mbalimbali.
b. abaini namna ngoma za kitamaduni zinavyochezwa na ala za mziki zinazotumiwa.	2. kuigiza ngoma mbalimbali za kitamaduni.	
c. aeleze umuhimu wa burudani kwa jamii.	**Umuhimu wa burudani** **1.** katika makundi wanafunzi waeleze manufaa ya burudani kwa jamii halafu wawasilishe uvumbuzi wao kwa darasa zima.	
d. asome makala kuhusu burudani mbalimbali na kujibu maswali.	wanafunzi **wasome** makala kuhusu burudani mbalimbali za kitamaduni.	
e. atunge sentensi akitumia viwakilishi virejeshi na ngeli ya PA-KU-MU akizingatia upatanishi wa kisarufi. f. abaini udogo na ukubwa wa nomino mbalimbali.	**Sarufi:** Mwalimu aongoze wanafunzi kutunga sentensi wakitumia **Viwakilishi virejeshi,** **Ngeli ya PA-KU-MU pamoja na** **Udogo na Ukubwa wa nomino**	
g. ajadili nyimbo mbalimbali za utamaduni kulingana na mazingira yake.	**Fasihi simulizi (Nyimbo)** - kuandika aina tofauti za nyimbo pamoja na ala zake.	
h. atambue utaratibu wa kuandika insha ya tangazo. i aandike tangazo la kualika watu kuhudhuria tamasha.	wanafunzi **waandike insha ya tangazo** la kualika watu kuhudhuria tamasha la burudani ya kitamaduni.	

Usaidizi wa ICT: Mwanafunzi aweza kutumia kanda iliyonaswa kuonyesha jinsi ngoma za utamaduni fulani zinavyochezwa.

4.6 MAGONJWA **Vipindi 12**

Usuli: Mafunzo haya yanalenga kumwezesha mwanafunzi kukuza msamiati unaohusiana na magonjwa pamoja na kutumia vipengele vya lugha vilivyoteuliwa kuimarisha mawasiliano yake.

Matarajio: Mwanafunzi aweze kutambua na kutumia msamiati unaohusiana na magonjwa pamoja na vipengele vya lugha vilivyoteuliwa katika mawasiliano.		
Umilisi *Mwanafunzi:*	**Shughuli za Masomo**	**Tathmini Pendekezwa** *Mwanafunzi:*
a. atambue msamiati wa magonjwa mbalimbali.	**Magonjwa mbalimbali** Mwalimu aelekeze wanafunzi: 1. kutaja msamiati wa magonjwa mbalimbali kama vile: UKIMWI, kisonono, kaswende, surua ...	i. atumie msamiati wa magonjwa katika sentensi na maelezo yake ya kawaida. ii. aeleze dalili za magonjwa tofauti na njia za kuepukana na magonjwa hayo. iii. asome ufahamu unaohusu maradhi ya saratani kisha ajibu maswali. iv. atunge sentensi sahihi kwa kutumia 'Ka' katika miktadha mbalimbali pamoja na kiambishi tamati `-ni` cha upahali na cha wingi. v. aeleze maana ya misemo mbalimbali kisha aishirikishe katika sentensi. vi. aandike insha ya onyo inayowatahadharisha watu dhidi ya maradhi ya kipindupindu.
b. abaini dalili za magonjwa mbalimbali.	2. kueleza dalili za magonjwa mbalimbali.	
c. aeleze kinga dhidi ya magonjwa mbalimbali.	**Kinga dhidi ya magonjwa mbalimbali** 1 kujadili njia mbalimbali za kuepukana na magonjwa.	
d. aigize igizo la kinga dhidi ya ugonjwa wa UKIMWI.	2 kuigiza igizo la kinga dhidi ya ugonjwa wa UKIMWI.	
e. asome makala yanayohusu ugonjwa wa saratani na kujibu maswali.	wanafunzi **wasome** makala kuhusu ugonjwa wa saratani.	
f. atunge sentensi akitumia 'Ka' ya mfululizo pamoja na kiambishi tamati "-ni" cha upahali na cha wingi.	**Sarufi:** Mwalimu awaongoze wanafunzi kutunga sentensi wakitumia '**Ka' ya mfululizo** pamoja na kiambishi tamati **"–ni" cha wingi na cha upahali.**	
g. atathmini chanzo cha magonjwa kulingana na novela.	**Novela** - wanafunzi watathmini chanzo cha magonjwa kutokana na hadithi watakayopewa.	
h. aeleze maana za misemo mbalimbali.	**Fasihi simulizi (Misemo)** - waeleze maana ya misemo mbalimbali.	
i aandike insha ya onyo dhidi ya ugonjwa wa kipindupindu au ugonjwa mwingine.	wanafunzi **waandike onyo** kuhusu jinsi ya kujikinga dhidi ya ugonjwa wa kipindupindu.	

Usaidizi wa ICT: Mwanafunzi aweza kutumia mtandao kupata magonjwa mengine

MUHULA WA TATU

4.7 RASILIMALI — Vipindi 12

Usuli: Mafunzo haya yanalenga kumwezesha mwanafunzi kukuza msamiati unaohusiana na rasilimali pamoja na kutumia vipengele vya lugha vilivyoteuliwa kuimarisha mawasiliano yake.

<table>
<tr><td colspan="3">Matarajio: Mwanafunzi aweze kutambua na kutumia msamiati unaohusiana na rasilimali pamoja na vipengele vya lugha vilivyoteuliwa katika mawasiliano.</td></tr>
<tr><td>Umilisi
Mwanafunzi:</td><td>Shughuli za Masomo</td><td>Tathmini Pendekezwa
Mwanafunzi:</td></tr>
<tr><td>a. atambue na kutaja msamiati wa madini mbalimbali.</td><td>Msamiati wa rasilimali
Mwalimu aelekeze wanafunzi:
1. kutaja msamiati wa madini mbalimbali kama vile: shaba, fedha, almasi ..
2. kueleza rangi tofauti za madini.</td><td rowspan="9">i. ataje madini yanyopatikana nchini na aeleze umuhimu wa rasilimali kwa jamii.
ii. aeleze jinsi rasilimali zinavyoharibiwa na wananchi.
iii. ajadili hatua za kutunza rasilimali na mazingira.
iv. asome ufahamu kuhusu uharibifu wa mazingira kisha ajibu maswali.
v. akanushe sentensi mbalimbali kulingana na ngeli tofauti.
vi. aigize usomaji wa habari katika televisheni kwa kutumia usemi wa taarifa.
vii. aandike barua rasmi ya kuomba kazi na kuiambatanisha na tawasifu yake.</td></tr>
<tr><td>b. aeleze umuhimu wa rasilimali.</td><td>Umuhimu wa rasilimali
1. wanafunzi waeleze umuhimu wa rasilimali wakiongozwa na mwalimu
2. waeleze uharibifu wa rasilimali.</td></tr>
<tr><td>c. afafanue hatua mbalimbali za kutunza mazingira.</td><td>Utunzaji wa mazingira
1. wajadili hatua mbalimbali za kutunza mazingira.</td></tr>
<tr><td>d. adhihirishe upandaji wa miti nje ya darasa kama moja wapo ya njia za kuhifadhi mazingira.</td><td>2. waweze kupanda miti nje ya darasa ili kuhifadhi mazingira.</td></tr>
<tr><td>e. asome makala ya uharibifu wa mazingira na kujibu maswali.</td><td>wanafunzi wasome makala kuhusu uharibifu wa mazingira.</td></tr>
<tr><td>f. atambue na kubaini ukanushi wa vitenzi katika ngeli tofauti tofauti.
g. ageuze sentensi halisi ziwe za taarifa.</td><td>Sarufi:
Mwalimu ashirikishe wanafunzi kutunga sentensi na kuzikanusha kulingana na na ngeli tofauti aidha, kuunda misemo halisi na kuigeuza kuwa ya taarifa kuongezea ile waliyokwishajifunza.</td></tr>
<tr><td>h. ataje na kueleza sitiari na tashbihi mbalimbali.</td><td>Fasihi simulizi
- Sitiari na tashbihi.</td></tr>
<tr><td>i. aeleze utaratibu wa kuandika barua rasmi na tawasifu.
j. aandike insha ya barua rasmi.</td><td>wanafunzi waandike insha ya barua rasmi wakiiambatanisha na tawasifu zao, wakiomba kazi katika kiwanda cha uchimbaji mafuta au madini.</td></tr>
</table>

Usaidizi wa ICT: Mwanafunzi aweza kutumia picha iliyopigwa kwenye mgodi fulani kuonyesha uchimbaji wa madini fulani.

KUTATHMINI KISWAHILI

Ni vipi twaweza fanya tathmini endelevu

Katika mtalaa huu,jukumu la mwalimu kwa kutathmini si kutungia wanafunzi majaribio,lakini ni kufanya uamuzi wa kitaalamu kuhusu kujifunza kwa mwanafunzi kwa mara kwa mara katika hali ya kusomeshwa na kujifunza. Uamuzi wa kitaalamu.Uamuzi wa Kitaalamu unahusu kiasi gani mwanafunzi anafikia matarajio yaliyoelezwa katika silibasi hii.Kufanya uamuzi huu,mwalimu anapaswa kuagazia vipi wanafunzi wanaendelea kimasomo kwa kuegemea kila tarajio.

Tathmini endelevu wenye msingi shuleni ni sehemu kuu ya mfanyiko wa kujifunza na kufunza na kwa hivyo bahati za kumtathmini zitatendeka vyema wakati huu. Si kitu ambacho huletwa baada ya kusoma lakini kinaandamanwa na mafunzo.

Uhusiano wa pembe tatu hudhihirika hivi:

- Kuangalia– wanafunzi wakitenda (Nzuri kwa kutathmini stadi)
- Mazungumzo – kusema na kuuliza wanafunzi (nzuri kwa kupima uelewaji na kufahamu)
- Matokeo– kutathmini vitendo vya mwanafunzi shuleni kama vile kuandika , kutoa taarifa,kutafsiri, kuchora kueleza au kusawiri hali au mambo fulani na kadhalika. Kwa muktadha wa silbasi hii matokeo hapa ina maanisha chochote ambacho mwalimu anaweza kuangalia,kushika, kuhisi na kuhifadhi si kile anacho sema
- Baada ya pembe kutumia suala zote za mchoro wa pembe tatu. Taarifa ya suala yoyote itapimwa kwa kulinganisha na masuala yale mawili ya pembe hizo. Kulinganisha habari hizo za pembe tatu ndio maana ya uhusishaji wa pembe tatu

Uhusishaji wa suala za pembe katika kutathmini.

Kunufaika na masuala hayo matatu angalia katika sehemu ya vitengo vya silibasi ,Hivyo husaidia mafunzo ambayo hutoa mifano ya utathmini kwa hivyo huchangia mifano mbali mbali. Ya kutathmini kwa Nyanja hizo za pembe tatu..

STADI ZA KIMAISHA

Stadi hizi zimewekwa silibasini na ziwe baadhi ya matokeo tarajiwa pia.si muhimu kutenganisha stadi hizi na matarajio kwa sababu stadi hizi za zidi kunolewa kila mara mwanafunzi anajifunzi jambo lengine. Kwa hivyo inathminiwa pamoja na matarajio hayo.

Mtazamo

Haiwezekani kutathmini mitazamo vile vile na uelewaji,ufahamu na stadi kwa sababu zinahusika na nafsi sana zinahitilafiana na huchukua muda mrefu.Kwa hivyo haimanishi kwamba mitazamo si muhimu ila tuthamini yale ambayo hatuwezi kutathmini kwa haraka

Kuhifadhi maandishi

Kuhifadhi kumbukumbu kuhusu maendeleo ya kila mwanafunzi si kazi rahisi,hata hivyo haifai kwa sababu, tathmini endelevu haihitaji kumbukumbu .Kila shughuli ya mwanafunzi hutekelezwa papo kwa papo, na kwa hivyo kuhifadhi maandishi hakufai.

Tathmini endelevu nyingi za darasani zabadilikabadilika kwa sababu zaenda sambamba na kila kipindi darasani.Kwa hivyo kuhifadhi maandishi hakuna haja.

Maandishi muhimumu kuhifadhiwa ni yale ya matokeo ya tathmini ya kila mada au kitengo. Inamaanisha hapa kuhifadhi tathmini tu za kila mada lakini si za kila kila tokeo kwa sababu ni kupoteza muda .

Ni muhimu sana kufanya utathmini wa jumla ili ujuwe kama mwanafunzi alifaula kupata matarajio ya kila mada kwa jumla

Kila kitengo kina matarajio kadha,kwa hivyo mwalimu anapaswa kuzingatia matarajio yote wakati wa kutathmini kwa ki jumla. Si lazima kwamba lengo moja litimizwe halafu kitengo kizima kitathminiwe kwamba kimeafaulika.Kutakua na tafauti

Kwa kupitia tu matarajio kwa kila mada,utagundua aina nne za wanafunzi kulingana na uwezo wao

Vielelezo
Hakuna funzo lilitokea.
Mafunzo mengine yatokea lakini hayatoshelezi lengo lote
Kiasi kikubwa cha mafunzo yalipatikana na yanatosheleza lengo lote.
Mafunzo yalipatikana na kwa urahisi.

KUTATHMINI KISWAHILI

Hakuna haja ya kujaribisha ili kujua.

Tathmini ya mwisho ina tokana na kujumlisha tathmini ndogo ndogo ambazo mwalimu alitoa darasani muhula wote au mwaka wote.Ikiwa waalimu walihusika na wanafunzi hao kwa muda wote.watakuwa na uwezo wa kuamua kwa upana kwamba ni mwanafunzi gani amefaulu au la kwa kitengo hiki Tathmini halali hizi ni muhimu kuliko jaribio zengine za shule.

Kurekodi matokeo ya tathmini hizo ni rahisi na inawezekana na ni muhimu pia.Inaweza kuhifadhiwa hata katika karatasi iliyo na jedwali kama hapo chini

Ingawaje mfanyiko rahisi hizo hatua nne zatasaidia kuchangia deta muhimu ikilinganishwa bain aya wanafunzi wa kila sehemu ya masomo au vitengo tafauti.Hatua hizo zitasaidia sana kwa kutambulisha hasa wanafunzi wenye kuhitaji bado msaada au wale ambao wame faulu na waendelezwe They will also identify easily those learners who need extra support or who may not be ready to move on to the next grade at the end of a year.

Ikiwa kumbukumbu hizo za matarajio zimehifadhiwa hadi mwisho wa mwaka,hakutakuwa na haja ya mitihani ya mwisho wa mwaka. Waalimu watakuwa na habari za maendeleo ya kila mwanafunzi na kujuwa kiwango chakila mwanafunzi , wataweza kuamua kihalali nani anaye paswa kuendelea au kurudia darasa.

Daftari la alama za jumla liwepo la kila kitengo maalumlikiwa na vielezo hivyo vine.Ikiwa namba (0-
3) ni kama vitambuzi,kutakuwa na uwezo kujuwa namba gani kwa jumla mwakani kwa kuzijumlisha hizo tambuzi za.

Kielezo	Kitambuzi
Matarajio hayakutokea.	0
Matarajio mengine yalipatikana ila hayakutosheleza kutimiliza lengo zima.	1
Matarajio yote yalipatikana na yakatosheleza lengo tarajiwa kwa jumla,	2
Matarajio yote yalilengwa na kwa urahisi –	3

Katika mfano huo chini jedwali la onyesha tathmini ya kitengo fulani ya wanafunzi sita .

Kiswahili										
	Mwalimu wa 1	Mwa l imu 2	Mwali mu wa 3	Mwal imu wa 4	Mwalimu wa 5	Mwalimu wa 6	Mwalimu wa 7	Mwali mu wa 8	Mwalimu wa 9	Mwali mu wa 10
Mwanafunzi A	3	3	2	3	3	3	3	2	3	3
Mwanafunzi B	2	2	3	2	3	2	2	2	3	2
Mwanafunzi C	1	1	2	1	1	2	2	3	2	3
Mwanafunzi D	1	1	2	1	1	2	1	1	2	1
Mwanafunzi E	0	1	2	1	0	1	0	1	1	1
Mwanafunzi F	0	0	1	0	0	1	0	0	1	0

This method will give much more information than using a tick. For example, at a glance it can be seen that learners A & B are achieving much higher than learners E & F. It can be seen that Learner C has improved during the year. We can even see that more learners achieved success in Topic 9 than Topic 7.

All of this is very valuable assessment information and can be used to improve learning.

This summative teacher assessment will contribute 20% to the final grade of the School Leaving Certificate as elaborated in the Assessment Framework.

Utahini wa Kiswahili utakuwa wa muundu huu

i) Tathmini ya kazi darasani itachangia asili mia ishirini kwa mitihani ya mwishoni

ii) Mitihani ya mwishoni ichangie asili mia thamanini

Istillahi

Neno	Maana
Mtaala wenye kumilisisha	Mtaala wenye kumfanya mwanafunzi awe na umilisi na kujiamini kwa kila hali.
Hali mbadala	Hali ya kutumia hali mbadala ili kumfunza kisicho wezekana katika hali sawa sawa na mwenzake.
Tathmini endelevu	Ni kutathmini mwanafunzi anavyoendelea kimasomo darasani.
Stadi za kimaisha	Stadi zenye kutumiwa kwa kila nyanya maishani na zenye kusaidia mwanafunzi kusoma. Stadi hizi ni rasilimali kwa vijana kwa upande wa kazi na maisha.
Kuhusisha bila ubaguzi	Mweleleo kila aina ya mwanafunzi wenye maumbile tafauti kufaidika sawa na kuweza kujiamini,,kujihisi kuwa na thamani na kuwezeshwa kusoma kwa uwezo wake wote
Tarajio	Ni maelezo ya yale yanayotarajiwa kujifunza au atakayoweza fahamu katika somo fulani
Stadi za mifanyiko	Ni uwezo unaopatikana kwa kufuatilia mifanyiko fulani ya mradi Fulani wa somo maalum. Stadi hizi humuwezesha mwanafunzi kutumia ujuzihuo wa somo hilo.;
Mfano wa kazi ya kutathmini	Ni jaribio linalowezesha mwanafunzi kujipima na kutambua kiasi gani amejifunza jambo fulani.Mara nyingi majaribio haya hutekelezwa darasani na huandamana na kipindi papo kwapapo. Si baadaye.
Kazi pendekezwa ya mwanafunzi	Kipengele cha kawaida katika ufundishaji wa kila siku ambao utamsaidia mtathmini kutekeleza kutathmini endelevu.

NATIONAL CURRICULUM DEVELOPMENT CENTRE

National Curriculum Development Centre
Ministry of Education and Sports,
P.O. Box 7002, Kampala, Uganda

Website: www.ncdc.go.ug